

b

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Sint-Pieterskaai (Brugge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2016H45

September – oktober 2016

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1 Beschrijvend gedeelte	6
1.1.1 Administratieve gegevens	6
1.1.2 Juridische context	9
1.1.3 Onderzoekskader	9
1.1.4 Ruimtelijke situering	10
1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	11
1.1.6 Archeologisch potentieel	13
1.1.6.1 Methode	13
1.1.6.2 Fysisch geografische situatie	13
1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	13
1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	13
1.1.6.5 Verstoringshistoriek	15
1.2 Assessmentrapport	16
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	16
1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	17
1.2.1.2 Geologie	18
1.2.1.2.1 Tertiair	18
1.2.1.2.2 Quartair	19
1.2.1.3 Bodem	20
1.2.1.3.1 Bodemtypes	20
1.2.1.3.2 Bodemerosie	21
1.2.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	22
1.2.1.5 Hydrografie	24
1.2.2 Gekende archeologische waarden	25
1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek	25
1.2.2.1.1 Historische achtergrond Brugge	25
1.2.2.1.2 Historische kaarten	29
1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	35
1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	37
1.3 Conclusie en syntheseplan	37
1.3.1 Tekstuele samenvatting t.a.v. gespecialiseerd publiek	38
1.3.2 Tekstuele samenvatting t.a.v. niet gespecialiseerd publiek	39
Deel 3: Bibliografie	40

FIGURENLIJST (2016H45)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	7
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	7
Figuur 3: projectgebied en vermoedelijk verstoorde zones weergegeven op de orthofoto (middenschallig, winteropname, 2015, bron: Geopunt, 17/10/2016).....	8
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt)....	10
Figuur 5: Schets van de funderingstypes en plaatsing.	12
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).	20
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).	22
Figuur 12: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het DHMV (bron: Geopunt).	24
Figuur 14: Projectgebied bij benadering weergegeven op de kaart met de eerste en tweede omwalling. (Bron: Historische Atlas van Brugge, p.63)	26
Figuur 15: Ieperleet aangeduid op de kaart van Marcus Gerards, 1562 (Bron: Kaartenhuis Brugge).....	27
Figuur 16: Kanaal Brugge-Oostende aangeduid op de Sanderus-kaart, 1641 (Bron: Kaartenhuis Brugge)	27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	29
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt)	32
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1971 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	33
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 t.o.v. zijn cultuurhistorisch kader (Bron: Geopunt)	37
Figuur 26: syntheseplan.	38

TABELLENLIJST (2016H45)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
Tabel 2: Oppervlaktes van de paalfunderingen, evenwichtsbalken, verdeelbalken en de liftput. De uitgravingsdiepte bedraagt 90 cm-mv.	11
Tabel 3: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.	16
Tabel 4: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.	32
Tabel 5: Overzicht van de aanwezige CAI.	35

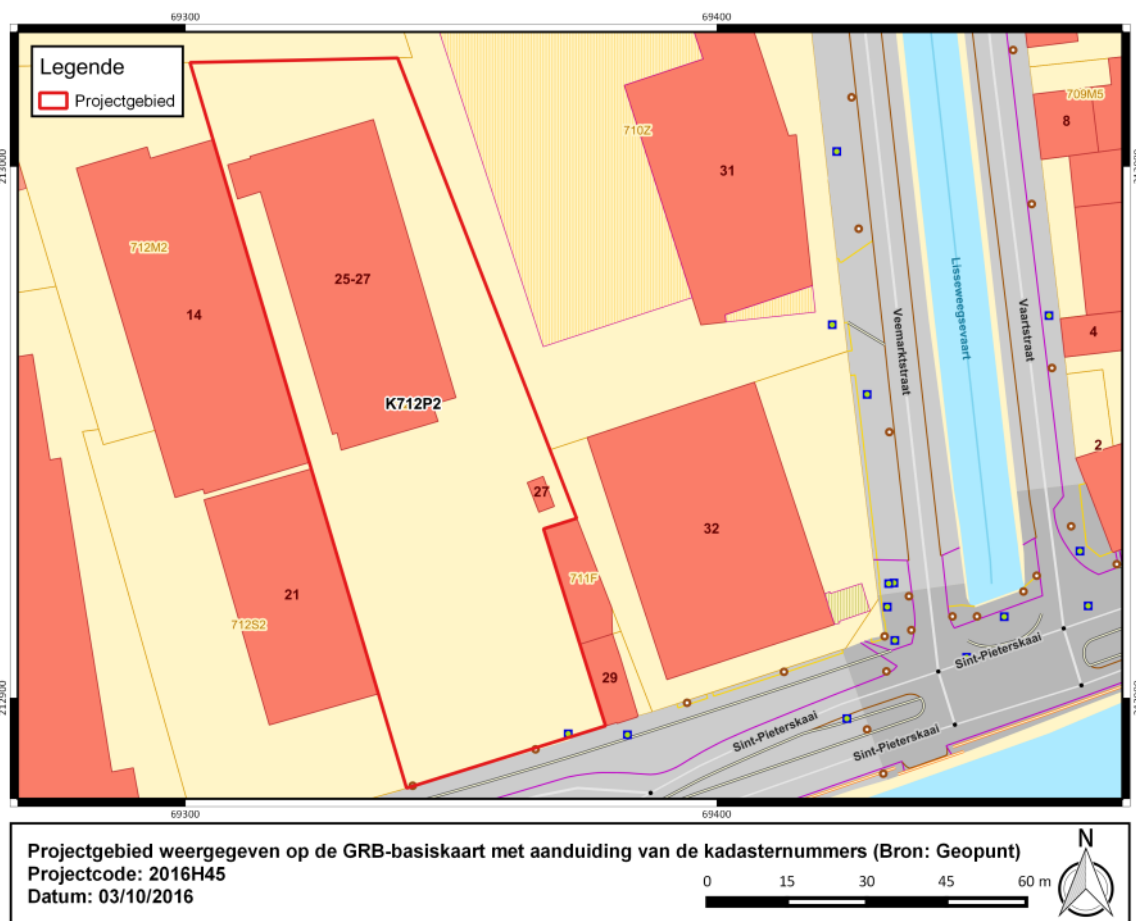
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

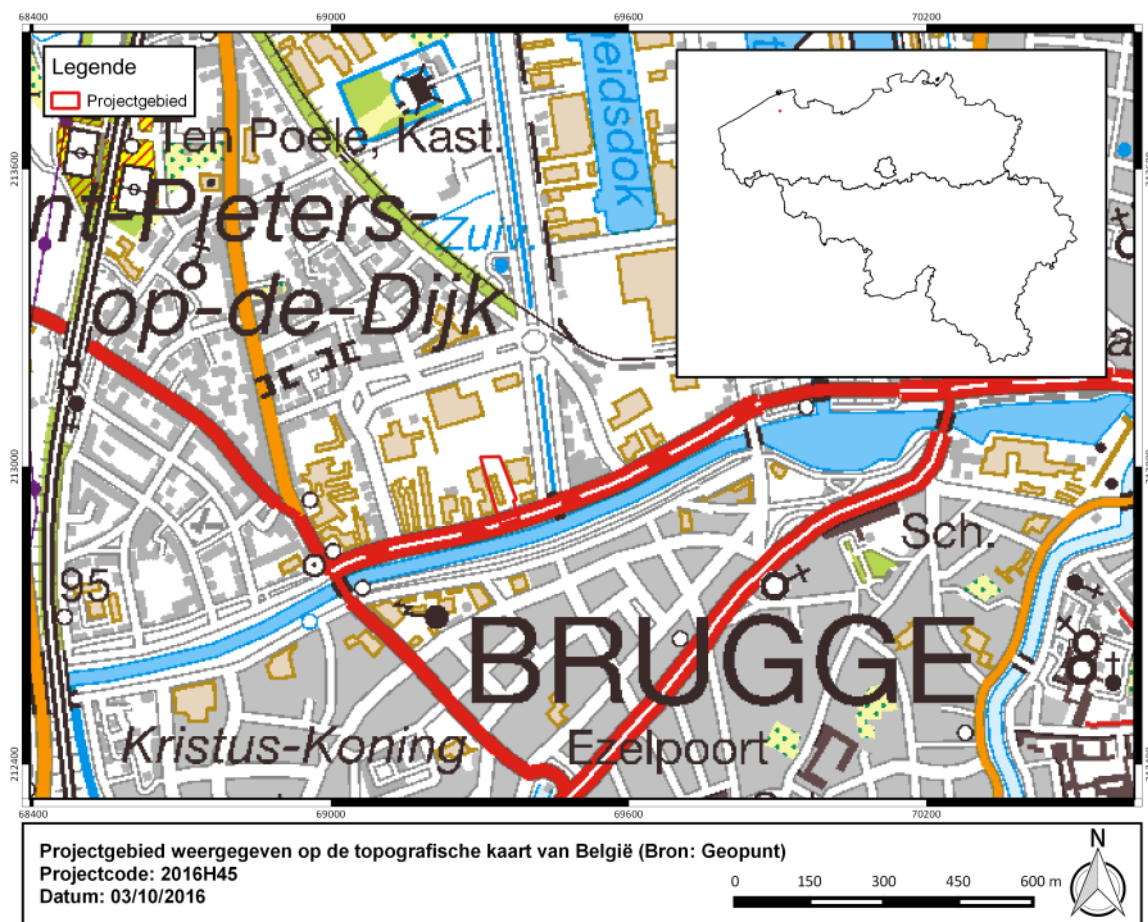
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

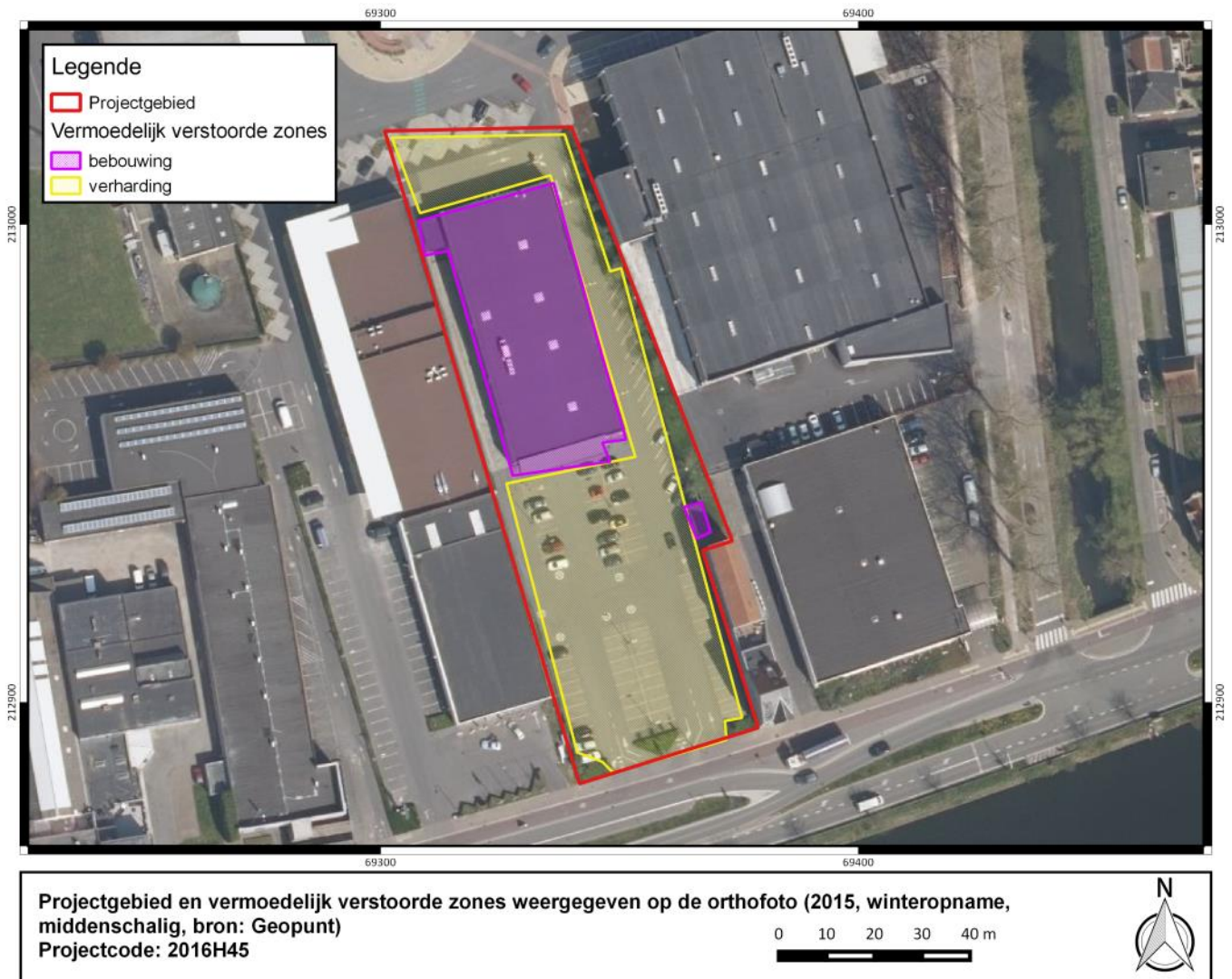
a) Projectcode	2016H45	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Brugge
	Deelgemeente	Sint-Pieters
	Postcode	8000
	Adres	Sint-Pieterskaai 25-27
	Toponiem	Sint-Pieterskaai
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 69226 Y _{min} = 212869 X _{max} = 69472 Y _{max} = 213040
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Brugge 8e afdeling, sectie K nummer 712P ² Figuur 1	
f) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)	
g) De begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek	September – oktober 2016	
h) De relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed die van toepassing zijn op het onderzochte gebied, de eventuele archeologische site en het onderzoek zelf	Bureauonderzoek	
i) Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Figuur 3	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

Figuur 3: projectgebied en vermoedelijk verstoorde zones weergegeven op de orthofoto (middenschallig, winteropname, 2015, bron: Geopunt, 17/10/2016).

1.1.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het projectgebied bevindt zich noch in een archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt bijgevolg opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 5543 m² en de ingreep in de bodem bedraagt meer dan 1000m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.1.3 Onderzoekskader

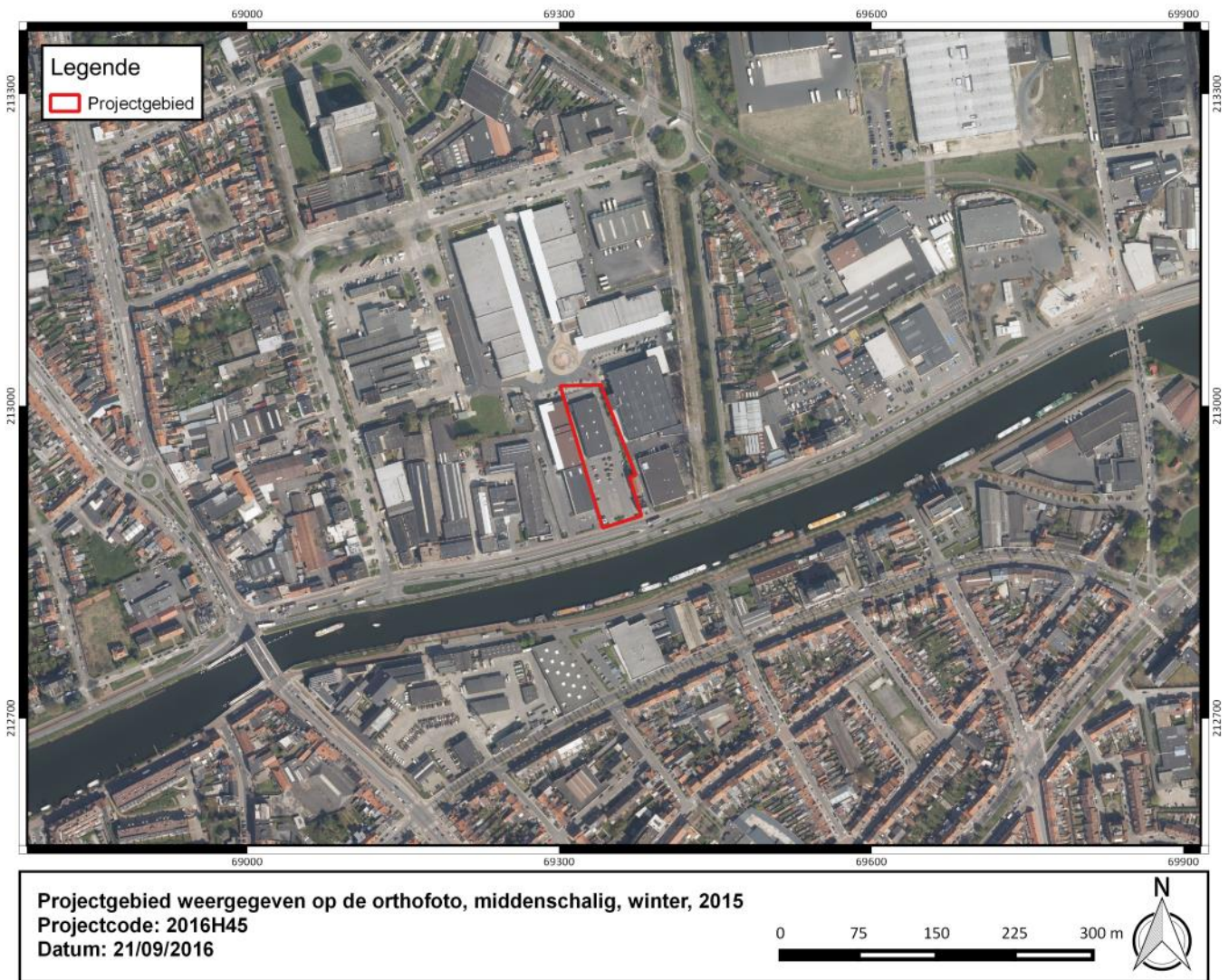
Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van sloopwerken en het plaatsen van funderingen. Het projectgebied wordt in deze studie projectgebied Brugge Sint-Pieterskaai genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Brugge Sint-Pieterskaai. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Er werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied.

1.1.4 Ruimtelijke situering

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt)

Het projectgebied is gelegen te Brugge, West-Vlaanderen, en situeert zich ten noorden van de Sint-Pieterskaai. Ten zuiden van de Sint-Pieterskaai loopt een waterweg, die loopt vanuit het noorden van Brugge tot de Noordzee. Op de locatie staat een Aldi-gebouw. Ten oosten van de locatie loopt de Veenmarktstraat. Het centrum van Brugge ligt ca. 2 km ten zuidoosten van het onderzoeksterrein.

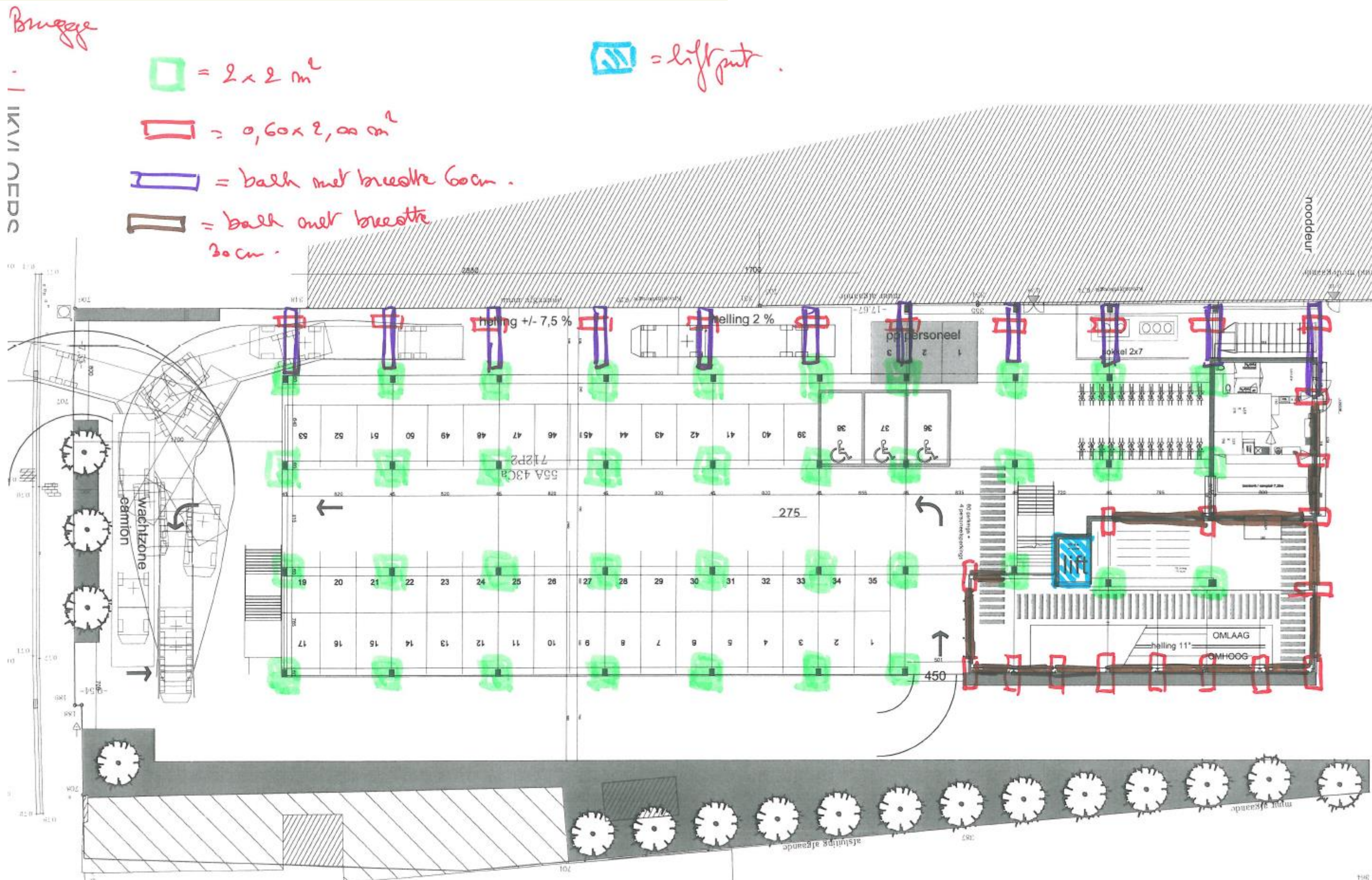
1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

De geplande ingrepen bestaan uit het slopen van de huidige winkel inclusief afbraak van de betonplaat van de huidige winkel. In deze zone worden er enkel funderingswerken uitgevoerd. De funderingswerken bestaan uit het plaatsen van paalfunderingen met de nodige paalkoppen en balken. De palen hebben een oppervlakte van $2\text{ m} \times 2\text{ m} = 4\text{ m}^2$ en worden 90 cm diep uitgegraven. De paalkoppen en balken hebben een verschillende afmeting, doch worden ook 90 cm-mv uitgegraven. De volledige oppervlakten worden gegeven in onderstaande tabel en de plaatsing wordt geïllustreerd op onderstaand plan.

De werken voor het aanleggen van de parking zullen geen supplementaire bodemingrepen bevatten gezien in de zone van de nieuwe parking al parking aanwezig is, hetzij een gebouw aanwezig is. Enkel bij de plaatsing van infiltratieboksen moet er gerekend worden op 246 m^2 met een uitgravingsdiepte van 1 m-mv.

Tabel 2: Oppervlaktes van de paalfunderingen, evenwichtsbalken, verdeelbalken en de liftput. De uitgravingsdiepte bedraagt 90 cm-mv.

	Aantal	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Oppervlakte (m ²)
Funderingszolen	37	200	200	148,00
Verdeelbalk	26	200	60	31,20
Evenwichtsbalk	11	500	60	33,00
Verdeelbalk	1	2500	30	7,50
	1	2800	30	8,40
	1	800	30	2,40
	1	700	30	2,10
	1	1900	30	5,70
Liftput	1	350	450	15,75
				254,05 m²

Figuur 5: Schets van de funderingstypes en plaatsing.

1.1.6 Archeologisch potentieel

1.1.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.1.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed. Het projectgebied Brugge Sint-Pieterskaai wordt gekenmerkt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kaart van Marcus Gerards (1562)
- Kaart van Sanderus (1641)
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik **vanaf de tweede helft van de 16de eeuw** vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.1.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstering van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

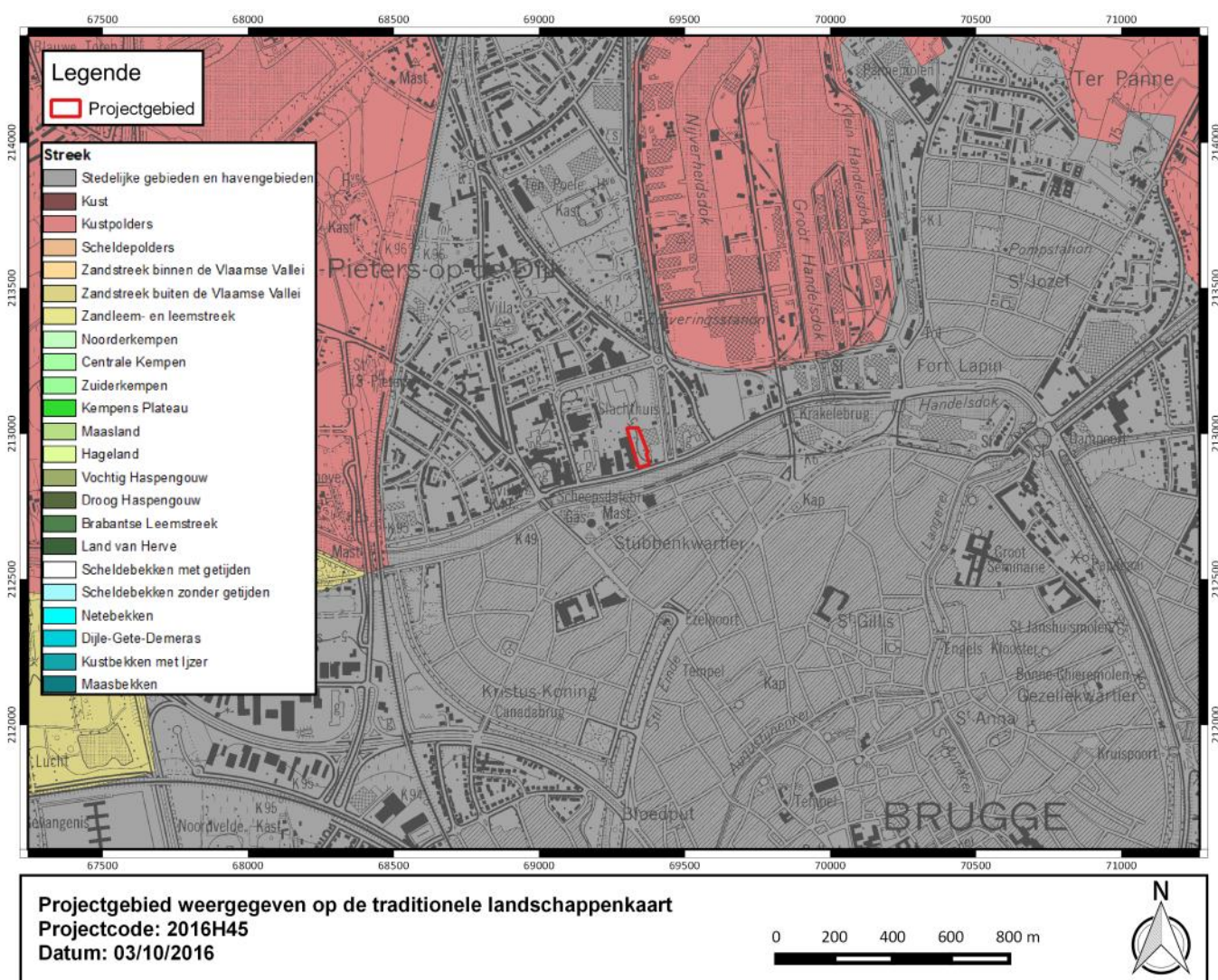
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 3: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Beernem (Formatie van Aalter)
Quartair	Type 3a: Fluviatiele afzetting/eolische afzetting/fluviatiele afzetting
Bodemtypes	OB
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 4,5 m, vlak reliëf
Hydrografie	Bekken van de Brugse Polders (Oudlandpolder Blankenberge) Waterlopen: Kanaal van Gent naar Oostende, Vestinggracht, Lisseweegsevaart, Nijverheidsdok, Kanaal Brugge-Zeebrugge, Klein Handelsdok, Binnenarm Kanaal van Gent-Oostende, Kanaal van Brugge naar Sluis, Zijdelingsevaart, Ronselarebeek en Molengeleed.

1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden. Kijkende naar het aanwezige landschapkenmerken nabij het projectgebied bevindt deze zich vlakbij de kustpolders.

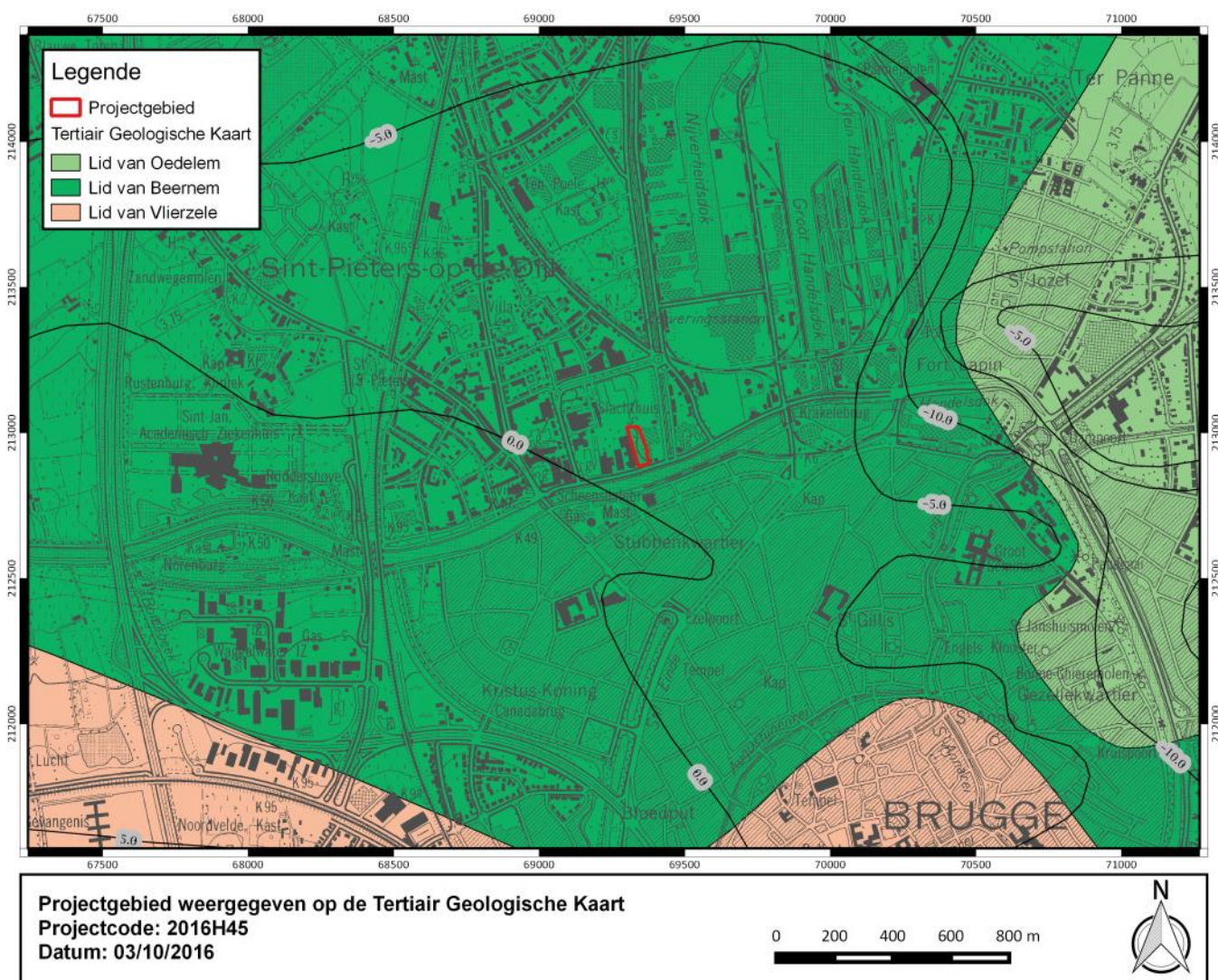

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.2.1.2 Geologie

1.2.1.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het Lid van Beernem (Formatie van Aalter). De Formatie van Aalter bestaat uit ondiep-mariene of kustnabije zandige sedimenten. Het komt enkel voor in het noordoosten van West-Vlaanderen en het noordwesten van Oost-Vlaanderen. Het aanwezige lid, het Lid van Beernem, is een licht-glaconiet- en glimmerhoudend fijn kleiig zand met fijnzandige kleibandjes en zeer veel dunne zandsteenbankjes (veldsteen). Het is licht kalkhoudend en compact en kan schelprestjes bevatten. Het werd afgezet onder lagunaire of wadden-omstandigheden.¹

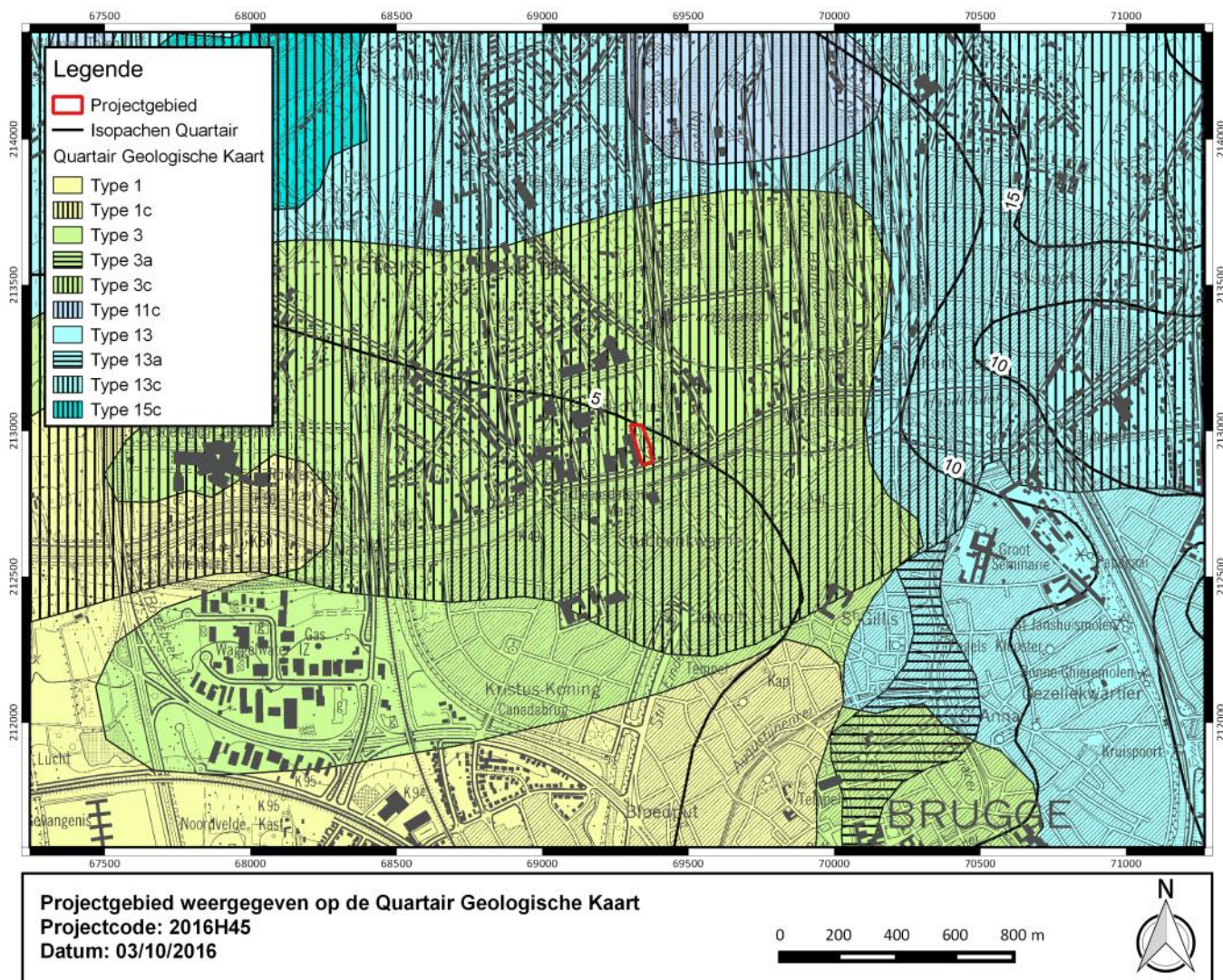

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

¹ Jacobs, et al., 1993

1.2.1.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair type **Type 3a**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Deze wordt gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem) met eventueel aanwezige hellingsafzettingen. Lokaal kan dit eolisch pakket afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).

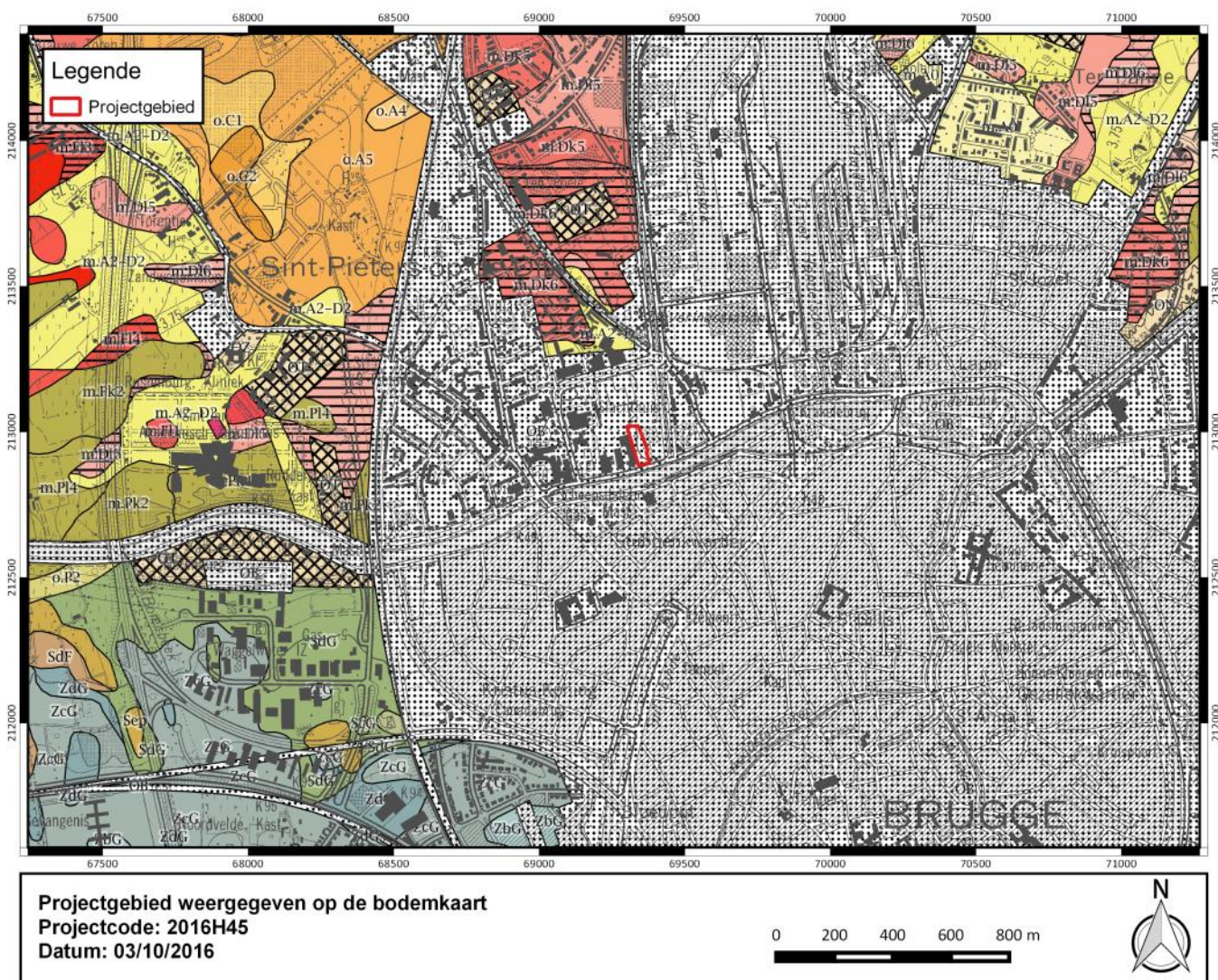
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.2.1.3 Bodem

1.2.1.3.1 Bodemtypes

Het aanwezige bodemtype binnen het projectgebied is een kunstmatige grond, bebouwd (OB). Dit betekent dat er geen boringen zijn uitgevoerd omwille van de verstedelijking waardoor de natuurlijk aanwezige bodem sterk verstoord kan zijn en niet meer te herkennen is.

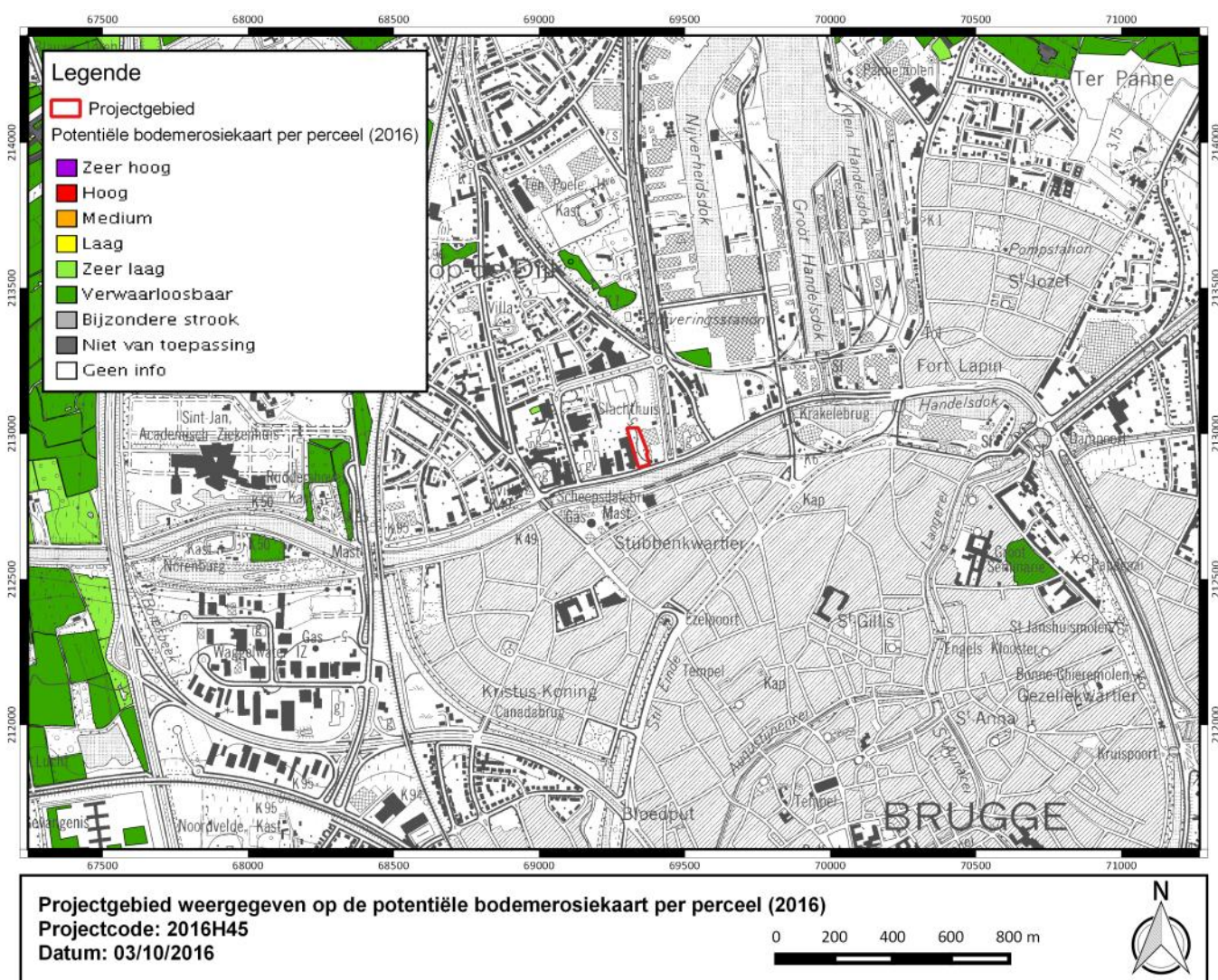
Kijkende naar de bodemtypes in de omgeving van het projectgebied, dan zijn dit voornamelijk kreekruggen, overdekte kreekruggen en klei deklagen.

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

1.2.1.3.2 Bodemerosie

De potentiële erosie is verwaarloosbaar. Dit valt ook op te merken uit het DHMV waarbij het polderlandschap bestaat uit een vlak reliëf waardoor erosie zo goed als niet zal optreden.

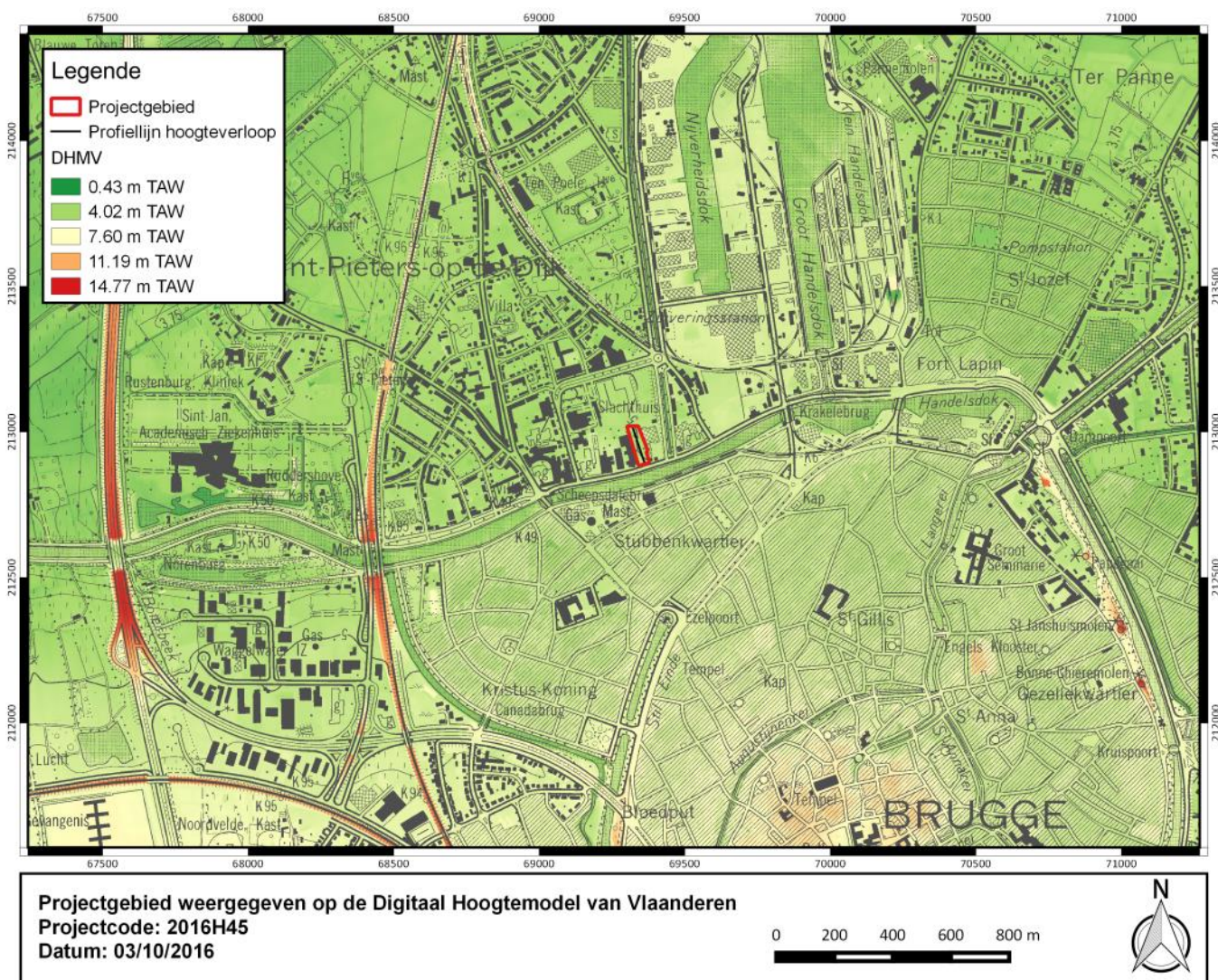

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).

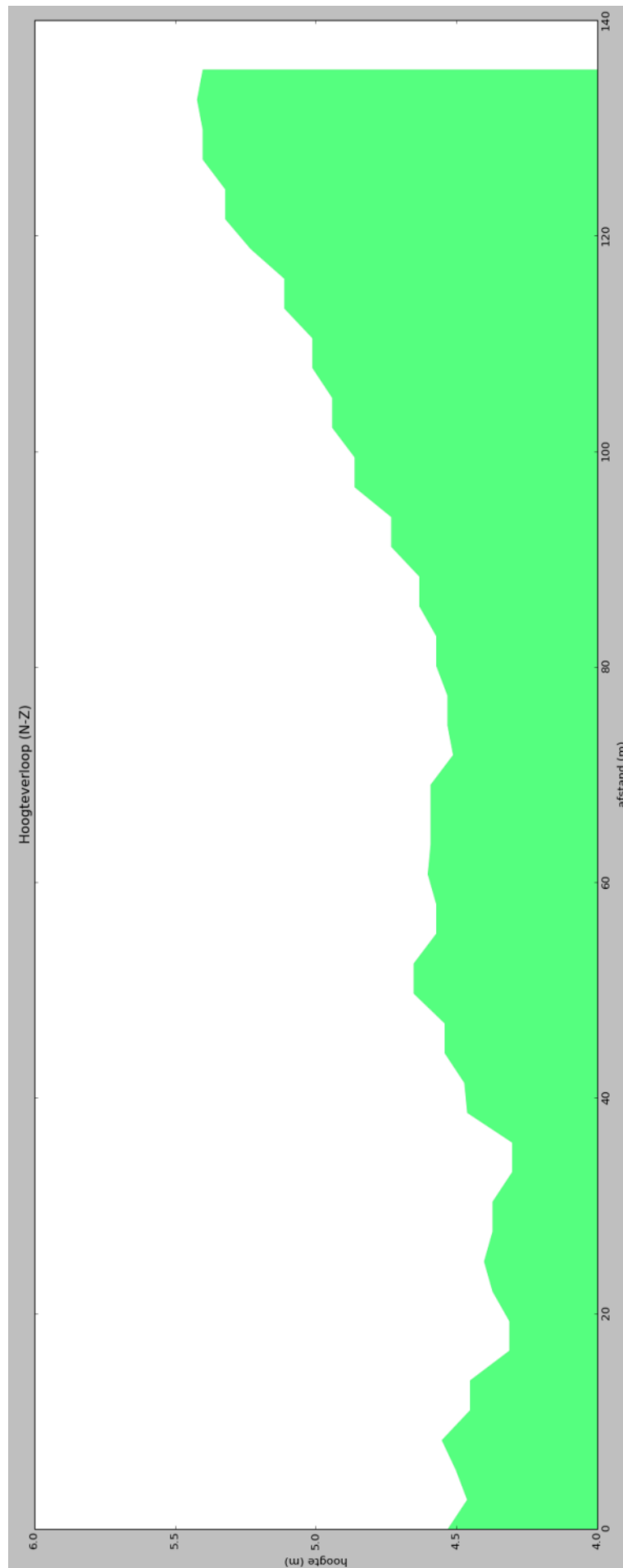
1.2.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Uit het DHMV kan worden opgemaakt dat het projectgebied zich in een vlak reliëf bevindt. Dit is niet verwonderlijk gezien het landschap voornamelijk bestaat uit kustpolders. Het projectgebied zelf ligt op een gemiddelde hoogte van ca. 4,5 m TAW met een totaal hoogteverschil van ca. 1 m. Rekening houdend met de lengte van de profiellijn is dit hoogteverschil verwaarloosbaar en uit het gebied zich als vlak.

Een vertekend beeld wordt gegeven door de hoge ligging van 2 bruggen in het westen van het projectgebied hoewel er gebruik gemaakt wordt van het DTM (Digital Terrain Model).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

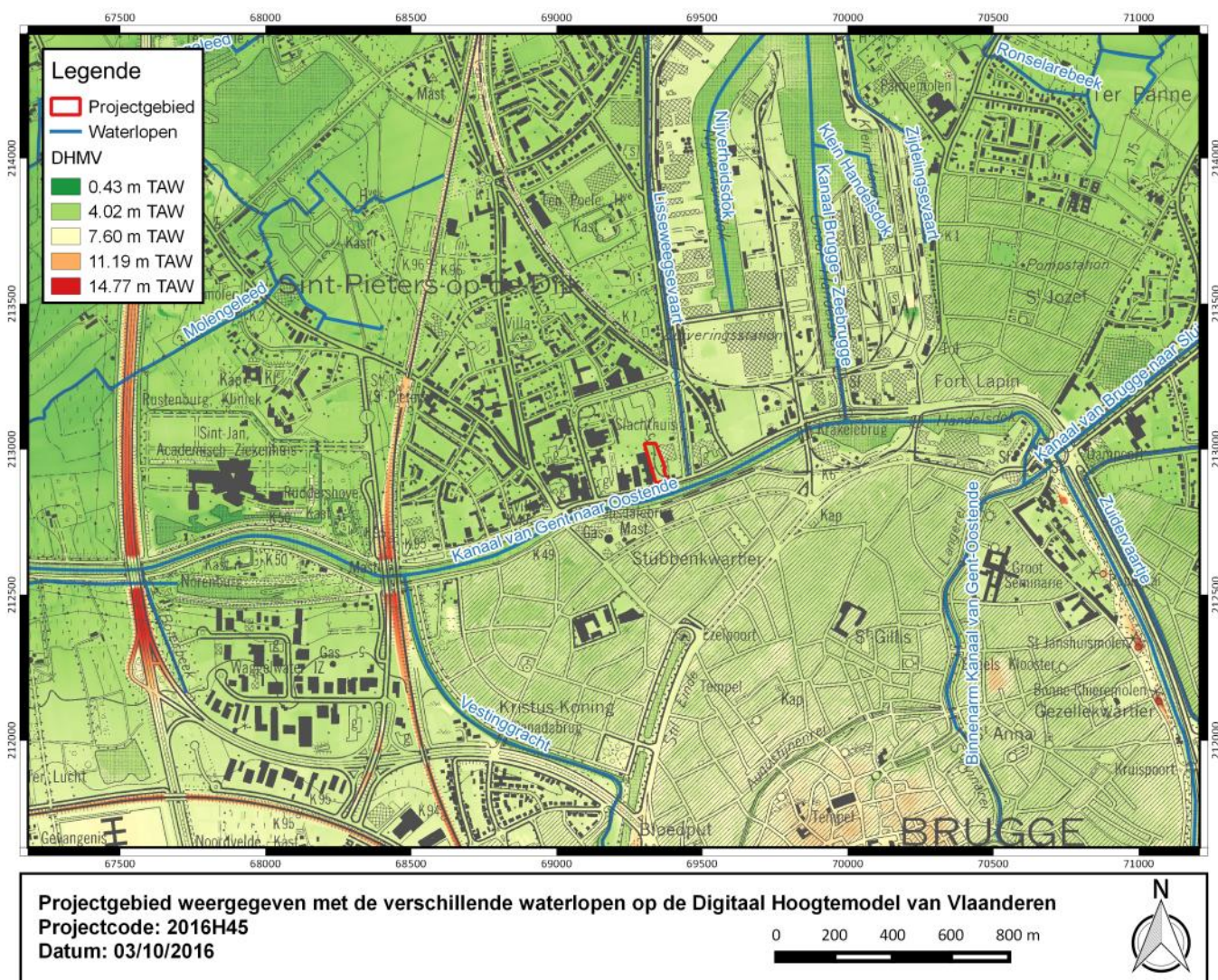

Figuur 12: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.2.1.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het Bekken van de Brugse Polders (deelbekken Oudlandpolder Blankenberghe).

Net ten zuiden van het projectgebied stroomt het Kanaal van Gent naar Oostende. Verschillende kanalen monden uit in dit kanaal: Vestinggracht, Lisseweegsevaart, Nijverheidsdok, Kanaal Brugge-Zeebrugge en Klein Handelsdok, Binnenarm Kanaal van Gent-Oostende, Kanaal van Brugge naar Sluis. Tevens is ook nog de Zijdellingsevaart aanwezig ten noordoosten. De aanwezige beken/rivieren in de buurt zijn de Ronselarebeek naar het noordoosten toe en de Molengeleed in het noordwesten.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het DHMV (bron: Geopunt).

1.2.2 Gekende archeologische waarden

1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.2.2.1.1 Historische achtergrond Brugge

De oudste sporen op het huidig grondgebied van Brugge dateren uit de prehistorie. Het gaat om jagers-verzamelaars uit het einde van de oude steentijd, die rondtrokken tijdens een warmere tussenperiode in de laatste ijstijd. Uit de middensteentijd zijn verschillende kampplaatsen bekend met grote concentraties vuurstenen werktuigen en afslagen. De eerste echte nederzettingssporen dateren uit de Nieuwe Steentijd. De kustvlakte is tijdens de Bronstijd een afgesloten veenmoeras. Het meest opvallende zijn talrijke resten van grafheuvels die herkend kunnen worden door cirkelvormige verkleuringen in het landschap.²

De 1ste – 2de eeuw na Christus is een tamelijk rustige tijd. Romeinse producten en gebruiken worden geïntegreerd in de traditionele gebruiken uit de prehistorie. De mariene invloed wordt belangrijker vanaf het einde van de 3de eeuw. Door de Duinkerke I-transgressie wordt het zeewater tot in de buurt van het huidige Brugge gestuwd. Vondsten wijzen op een bescheiden Gallo-Romeinse nederzetting uit de 3de eeuw, het 'Fort Lapin'.

Tijdens de Merovingische periode bevinden zich op het raakvlak van zandstreek en kustvlakte verscheidene nederzettingen. Vanaf de 8ste eeuw wordt de kustvlakte, die daarvoor nauwelijks toegankelijk was, plaatselijk opnieuw in gebruik genomen. In deze periode vindt ook de eerste christianisatie plaats. De hoofdplaatsen uit de Romeinse tijd (Oudenburg, Aardenburg en Torhout) zijn nog steeds de administratieve centra. Brugge wint pas in de 9de eeuw aan belang wanneer de graaf van Vlaanderen zich in Brugge vestigt.³ Brugge staat rechtstreeks in verbinding met de open zee en oefent de functie uit van een handelsnederzetting. De naam Brugge is etymologisch verwant met het Scandinavische 'Bryggia', wat verwijst naar een aanlegplaats. Deze aanlegplaats is wellicht te situeren bij de Burg en het latere marktplein.

Ter verdediging tegen de Noormannen wordt in de loop van de eerste helft van de 9de eeuw een burcht met aarden wallen en paalwerk opgebouwd ter hoogte van het huidige Burgplein. De oppervlakte van de burcht bedraagt 1 hectare. Arnulf I bouwt de burcht reeds in de 10de eeuw uit tot een machtscentrum met keizerlijke allures. Al snel ontwikkelen zich handelsactiviteiten.

De moord op Karel de Goede in de Brugse Sint-Donaaskerk in 1127 is symbolisch. De moord illustreert de confrontatie tussen de grafelijke macht en het opkomende patriciaat.⁴ Brugge beschikt vanaf dan over een eigen stadskeur en een college van schepenen en gaat zich onderscheiden van het omliggende land, o.a. door de bouw van een eerste omwalling die grotendeels het tracé volgt van de huidige binnenreien. Vermoedelijk wordt de houtbouw van de omwalling in de 12de of 13de eeuw vervangen door steenbouw. Het schependom Brugge is toegankelijk via zes stadspoorten. De poortstraten vormen belangrijke in-en uitvalswegen en groeien later uit tot commerciële assen.

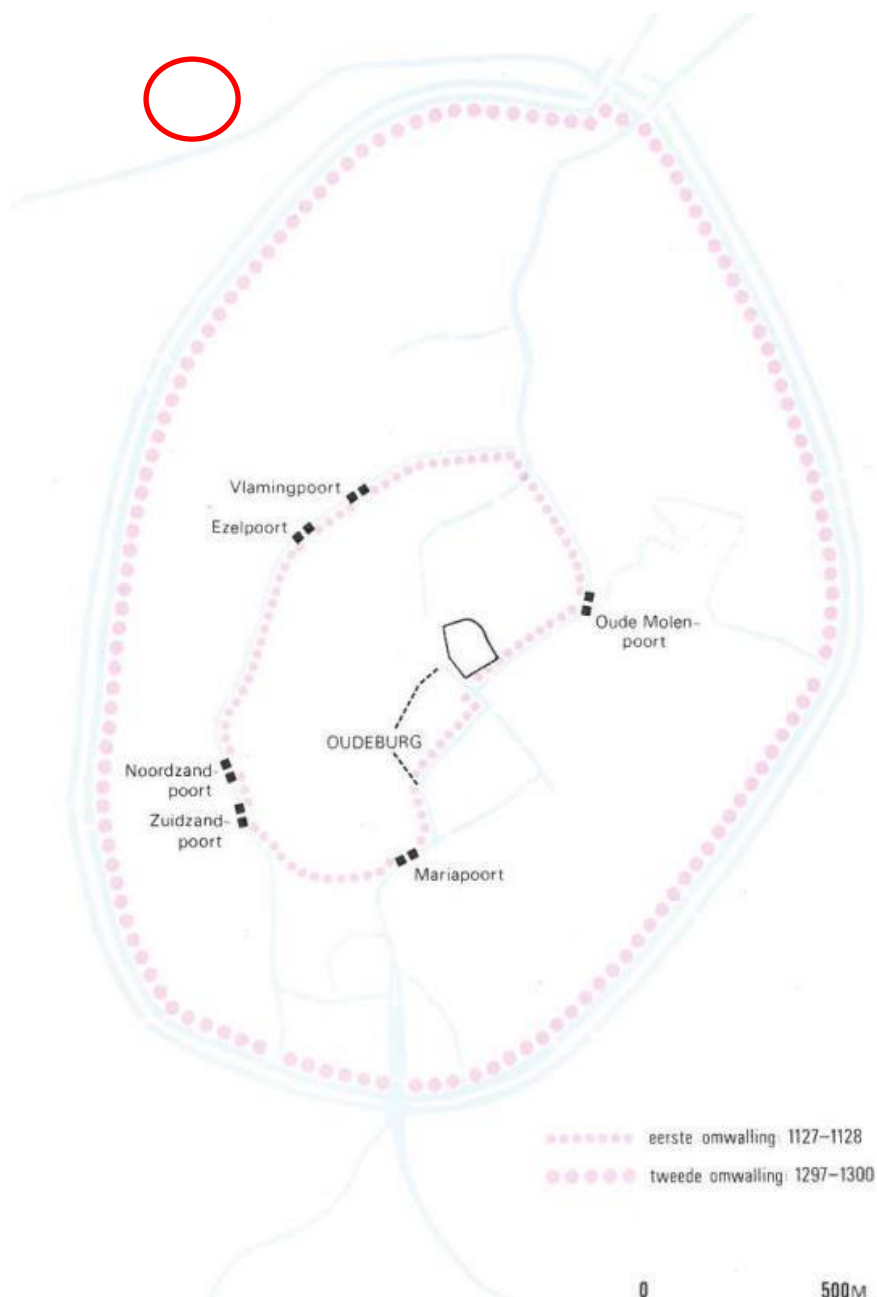
In de tweede helft van de 12de en de 13de eeuw groeit Brugge uit tot een belangrijke handelsmetropool. Brugge geniet faam als het exportcentrum van Vlaams laken. Engels wol wordt ingevoerd en in Brugge verwerkt. De economisch gunstige situatie zorgt voor een demografische groei. Buiten de eerste stadsomwalling ontstaan nieuwe wijken. In 1297 wordt gestart met de bouw van de tweede stadsomwalling. Aanvankelijk bestond deze uit een dubbele gracht, een aarden wal met houten

² Raakvlak 11

³ Raakvlak 12

⁴ Van Houtte, J.A., De geschiedenis van Brugge, p.40.

palissade en negen stenen poorten. Het omwalde gebied correspondeert met het stadsareaal binnen de huidige vesten. De bestuurlijke indeling wordt aangepast. De Markt vormt het centrale punt met de poortstraten en waterlopen als scheidinglijnen tussen de verschillende wijken.⁵ Het projectgebied situeert zich buiten deze stadsomwalling.

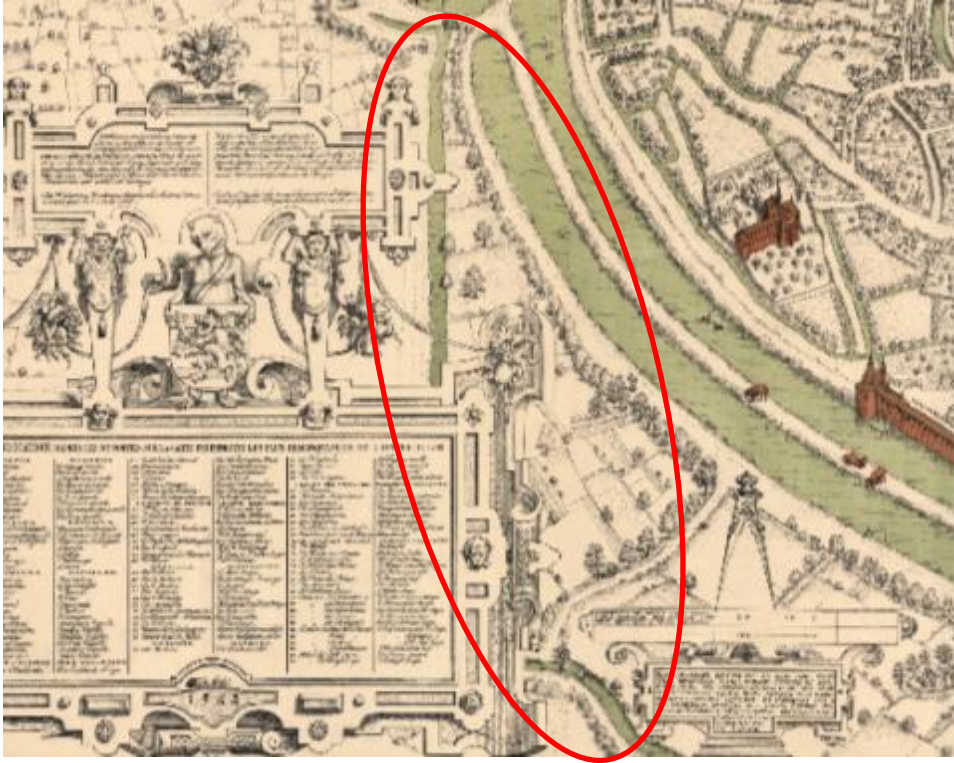
Figuur 14: Projectgebied bij benadering weergegeven op de kaart met de eerste en tweede omwalling. (Bron: Historische Atlas van Brugge, p.63)

Historische achtergrond projectgebied

De locatie situeert zich ten oosten van het voormalige Schipsdaele, in de parochie Sint-Pieters-op-de-dijk. Reeds voor 1167 is er hier bewoning. Aan de Scheepsdaelebrug vestigden zich vooral schippers en ambachtslui. Het gebied ligt ten noorden van het Kanaal Brugge-Oostende. Aanvankelijk stroomde hier de Ieperleet. De Ieperleet vormt van oudsher een waterweg tussen Brugge en de monding van de Ijzer. De brongebieden lagen aan de Kemmelberg, waarna de rivier Ieper dwarste en via Oostende naar

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Brugge - oudste kern, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121224> (geraadpleegd op 15 september 2016)

Brugge vloeide. Het Brugse Zwin en het Oostendse krekengebied waren de zeemondingen. Op de kaart van Marcus Gerards uit 1562 staat de leperleet aangeduid. In 1612 werd de leperleet uitgediept voor de aanleg van het Kanaal Brugge-Oostende. Dat dit kanaal in 1641 reeds een aanzienlijke omvang aanneemt is te zien op de Sanderuskaart. Op beide kaarten is het projectgebied net niet aan te duiden. Wat wel duidelijk is, is dat de omliggende gebieden quasi niet bebouwd zijn. Ook zijn er bomenrijen zichtbaar langs het water.

Figuur 15: leperleet aangeduid op de kaart van Marcus Gerards, 1562 (Bron: Kaartenhuis Brugge)

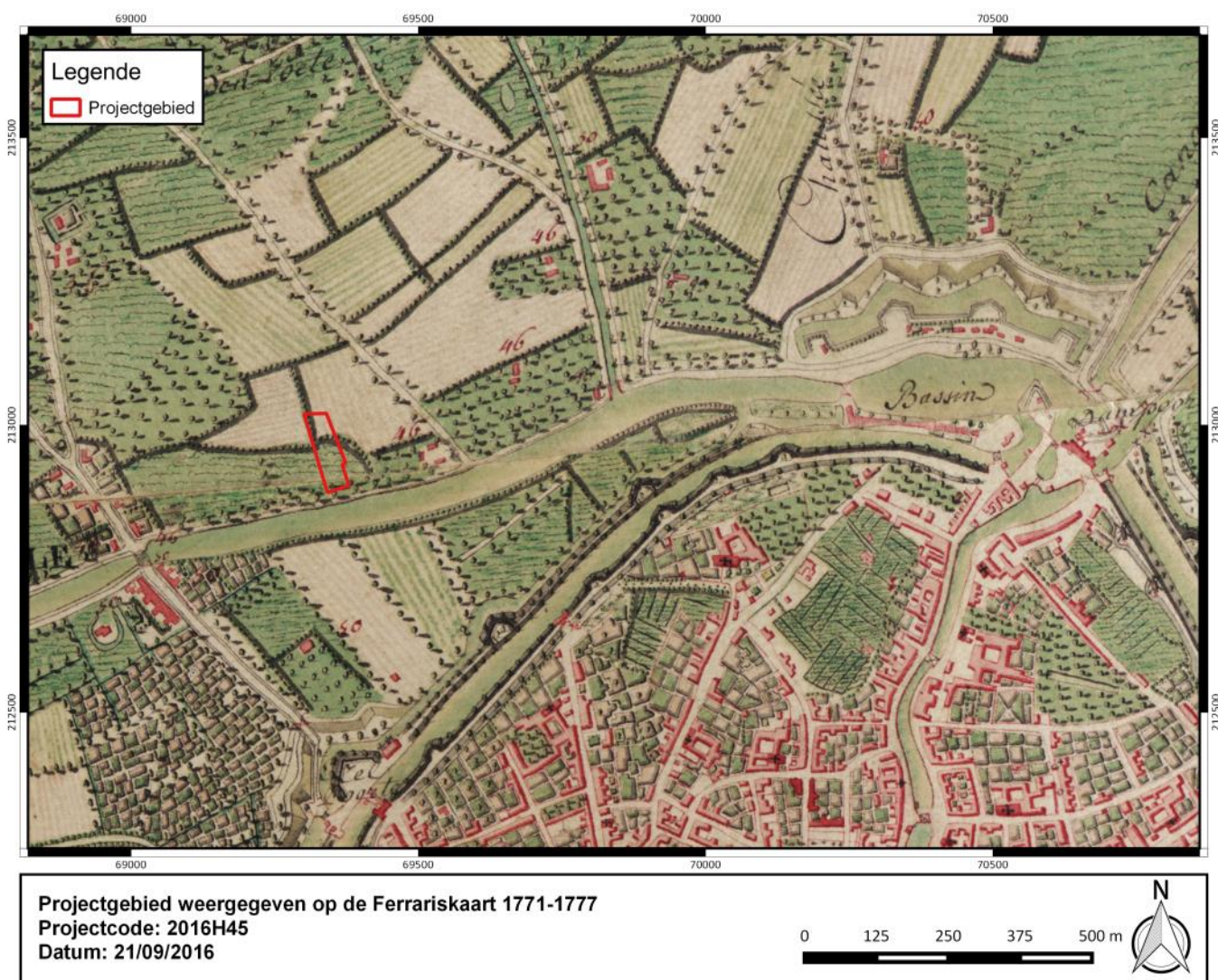
Figuur 16: Kanaal Brugge-Oostende aangeduid op de Sanderus-kaart, 1641 (Bron: Kaartenhuis Brugge)

De geschiedenis van de locatie is nauw verbonden met de geschiedenis van deze waterweg. De waterloop is van oudsher een belangrijke verkeersader. Zeker vanaf de verbinding met Gent-Coupure in 1753 neemt de scheepstrafiek aanzienlijk toe. Door haar strategisch belang dient het kanaal in de 17de eeuw beschermd te worden door talrijke militaire conflicten. Er is ook personenvervoer langs de waterweg. Vanaf de 17de eeuw voorziet een barge een verbinding naar Nieuwpoort en Oostende. Dit gebeurt ter hoogte van de Scheepsdaelebrug en de Houtkaai (Christus-Koning). Dit leidt tot een grote bedrijvigheid in deze regio. Er komen handelszaken, bedrijven en herbergen.

Vanaf de 19de eeuw vestigen industrieën en bedrijven zich rond het kanaal Brugge-Oostende. Op het einde van de 19de eeuw wordt tevens een zeekanaal gegraven naar de nieuw aan te leggen haven in Zeebrugge. Achter de Sint-Pieterskaai is een uitgestrekt gebied tot het eind van de 19de eeuw onbebouwd gebleven. Sint-Pieters-op-de-dijk behoudt tot de 20ste eeuw haar landelijk karakter. De gemeente bestaat grotendeels uit polders, dreven en boomgaarden. Bedrijven en industrieën worden echter door Stad Brugge aangemoedigd om naar hier te verhuizen. Er ontstaat een dominerende industrie functie. In de loop van de jaren '60 maken de oude bedrijven plaats voor nieuwe, en komen er winkelketens en distributiecentra.⁶

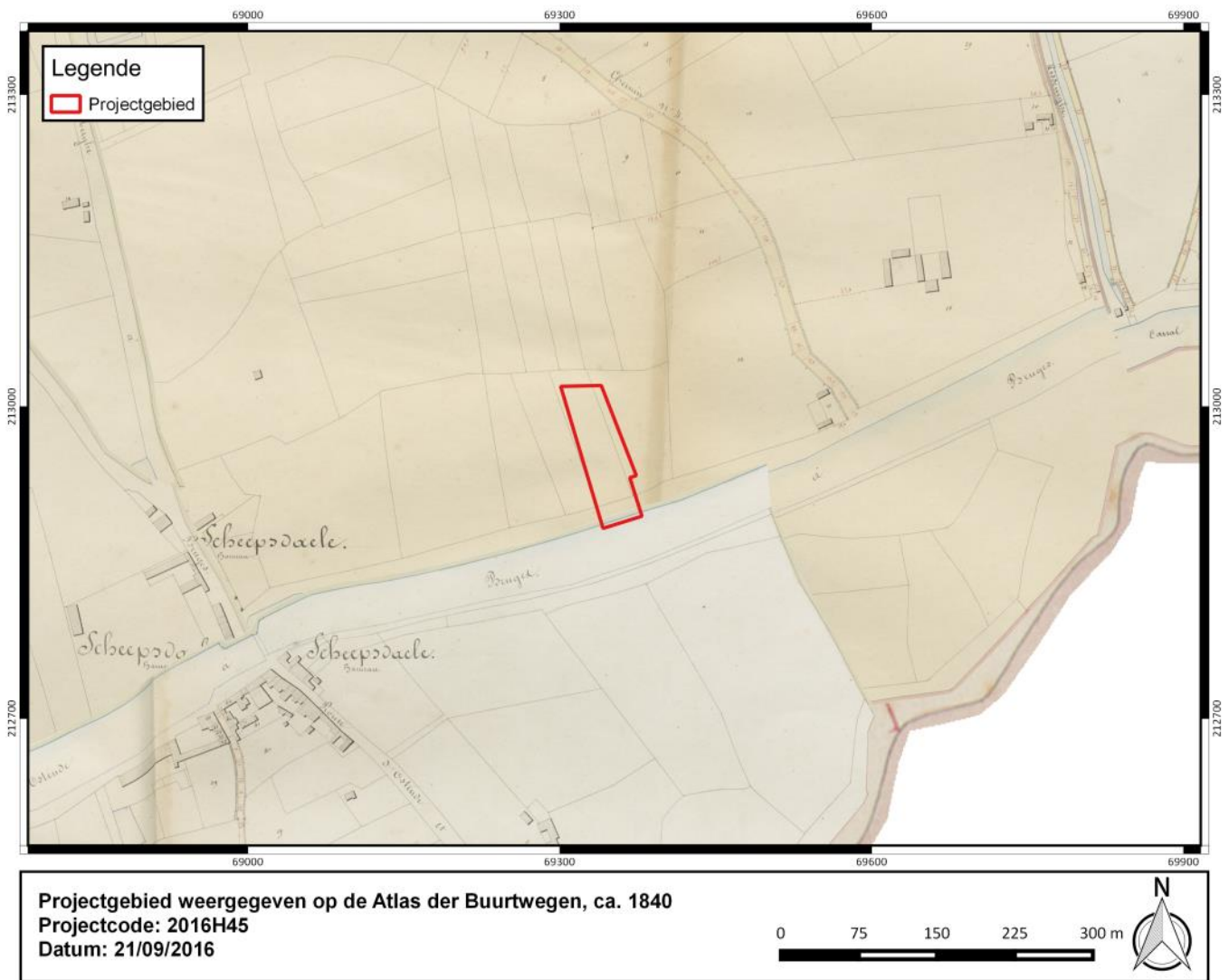
⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Sint-Pieters-op-de-Dijk, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121850> (geraadpleegd op 4 oktober 2016)

1.2.2.1.2 Historische kaarten

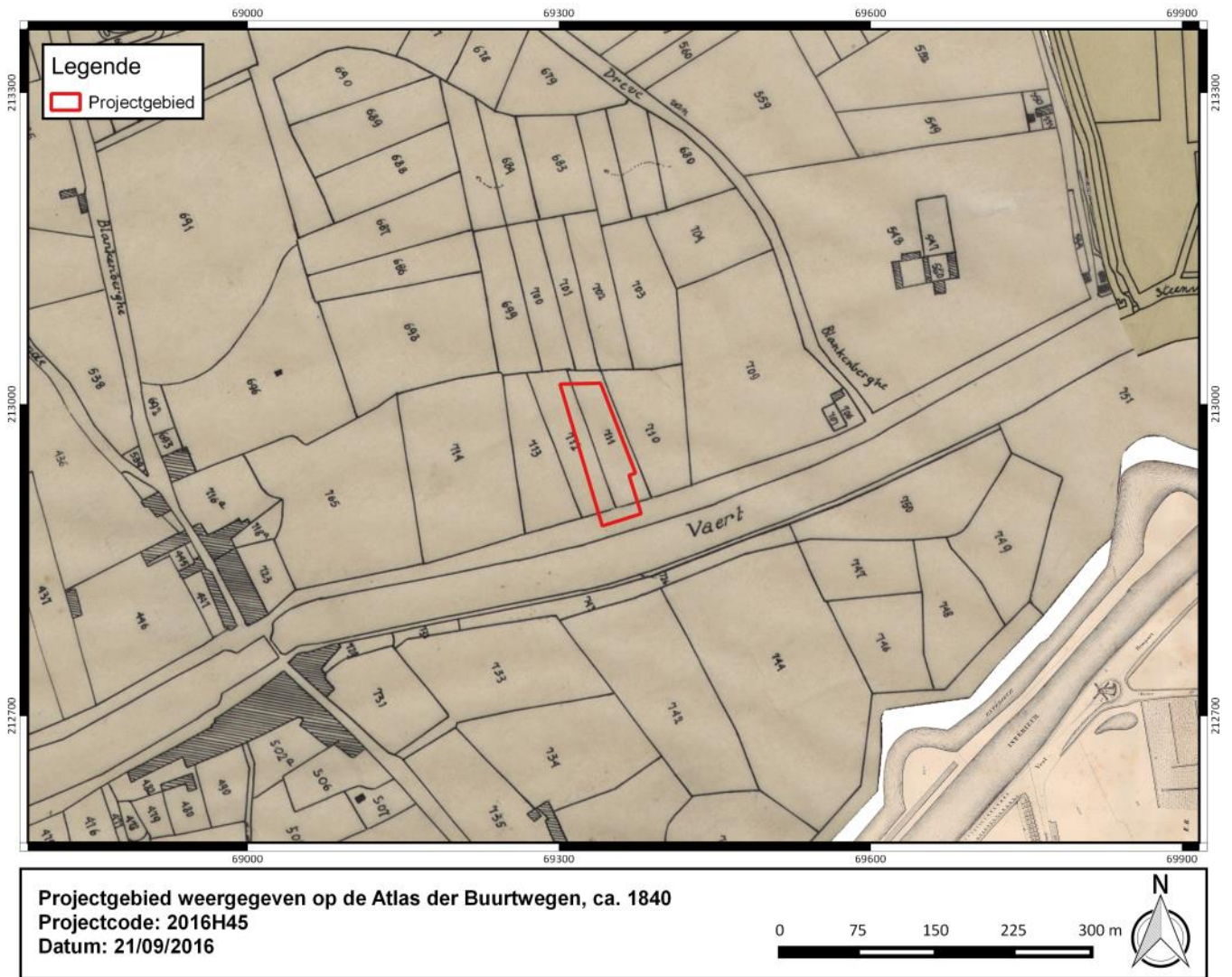
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

Er is geen bebouwing zichtbaar binnen het projectgebied. De locatie bestaat uit akkerland en bomen. Het onderzoeksterrein situeert zich ten noorden van een waterweg. Deze waterweg vormt een verbinding tussen Brugge en Oostende. Aanvankelijk stroomde hier de Ieperleete, die in 1618 werd uitgediept bij de aanleg van het Kanaal Brugge-Oostende. Er is een weg zichtbaar ten oosten van de locatie. Ten westen van de locatie situeert zich een bebouwd gebied dat wordt aangeduid met de benaming 'Schipsdaele'. De eerste vermelding van Schepsdaele is als Scipsdal en dateert reeds uit 1167. De naam verwijst naar een aanlegplaats voor schepen. Ten noorden bevindt zich de dorpskern van Sint-Pieters-op-de-Dijk.

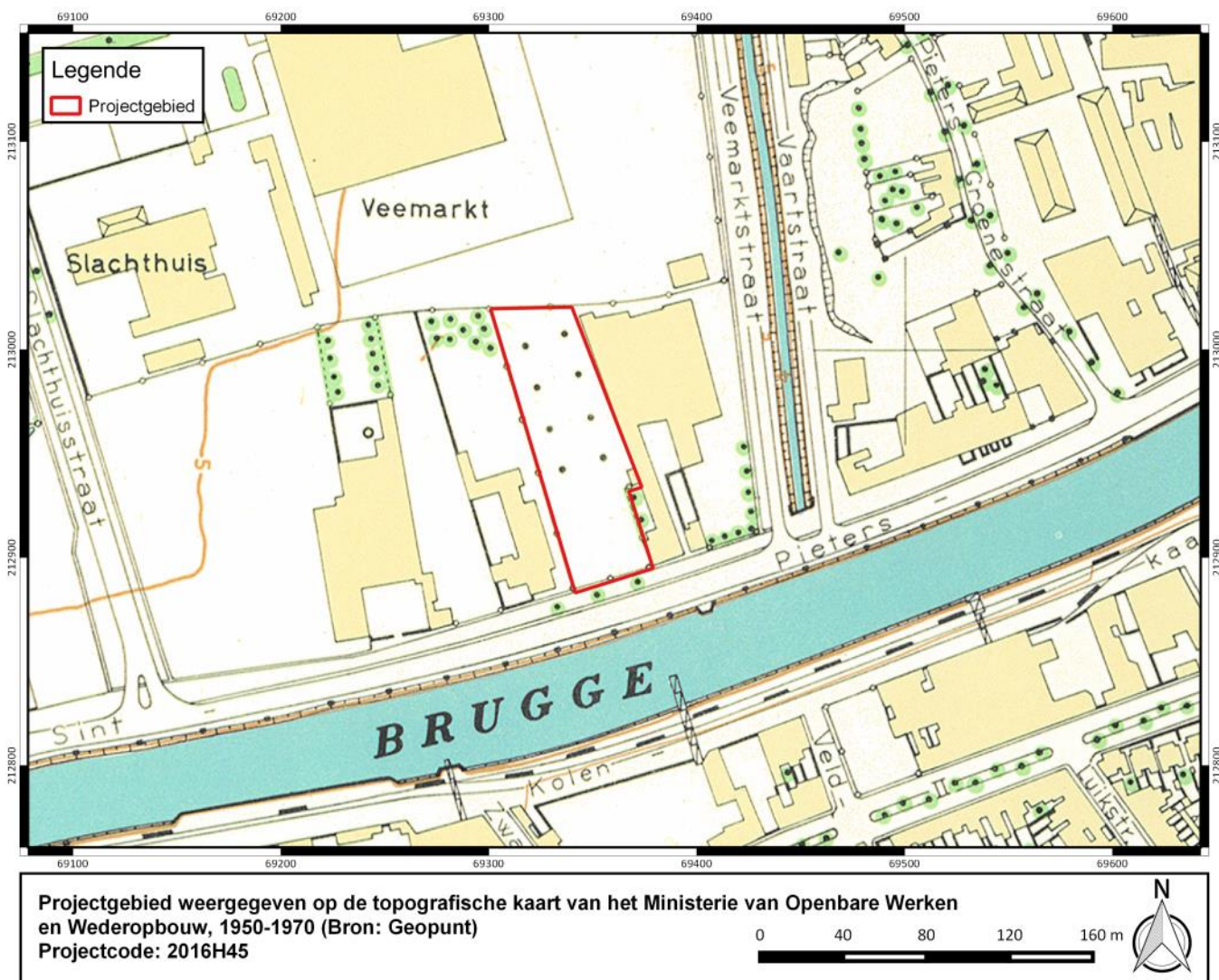
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

Er is geen bebouwing zichtbaar binnen het projectgebied. Scheepsdale ligt ten westen van de locatie. Het wegtracé is weinig geëvolueerd. Ten zuiden van de locatie stroomt een waterweg. Deze wordt op de Atlas der Buurtwegen aangeduid met de benaming 'Kanaal Brugge-Oostende.'

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)

Er is geen bebouwing zichtbaar binnen het projectgebied. De waterweg ten zuiden van de locatie wordt op de Poppkaart aangeduid met de benaming 'Vaert van Brugge naar Oostende.' Ten oosten van de locatie loopt een weg die op de Poppkaart Groenedreve genoemd wordt. Deze weg die tevens op de Ferrariskaart en de Atlas der Buurtwegen staat aangeduid heet thans Sint-Pietersgroenestraat.

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt)

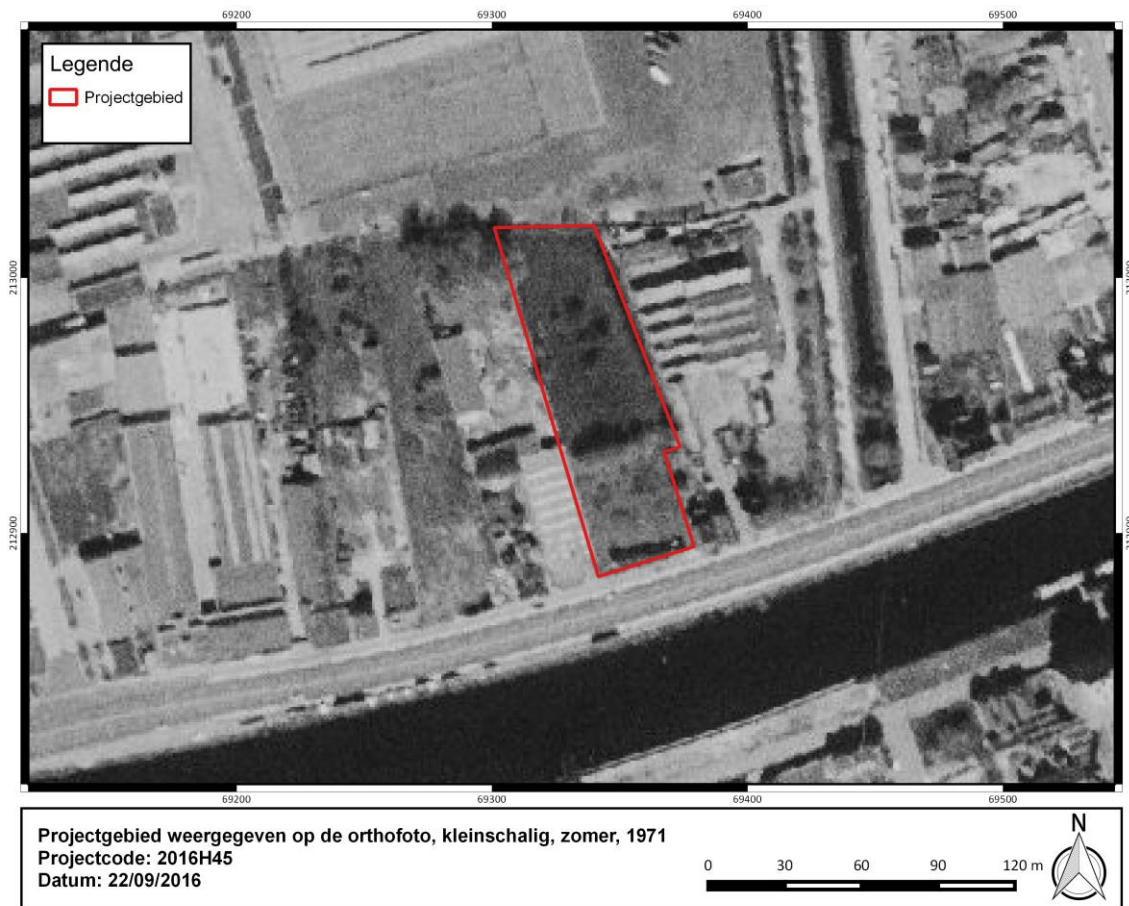
Binnen het projectgebied is geen bebouwing zichtbaar. De Veemarktstraat is op de kaart aangeduid. Ten noorden van de locatie situeren zich de Veemarkt en het Slachthuis. Ten zuiden loopt de Sint-Pieterskaai en het Kanaal Brugge-Oostende. De bebouwing in de omgeving van de locatie is aanzienlijk toegenomen.

Tabel 4: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Geen bebouwing
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Geen bebouwing
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Geen bebouwing
Ministeriekaart	1950-1970	Geen bebouwing

Verstoringshistoriek:

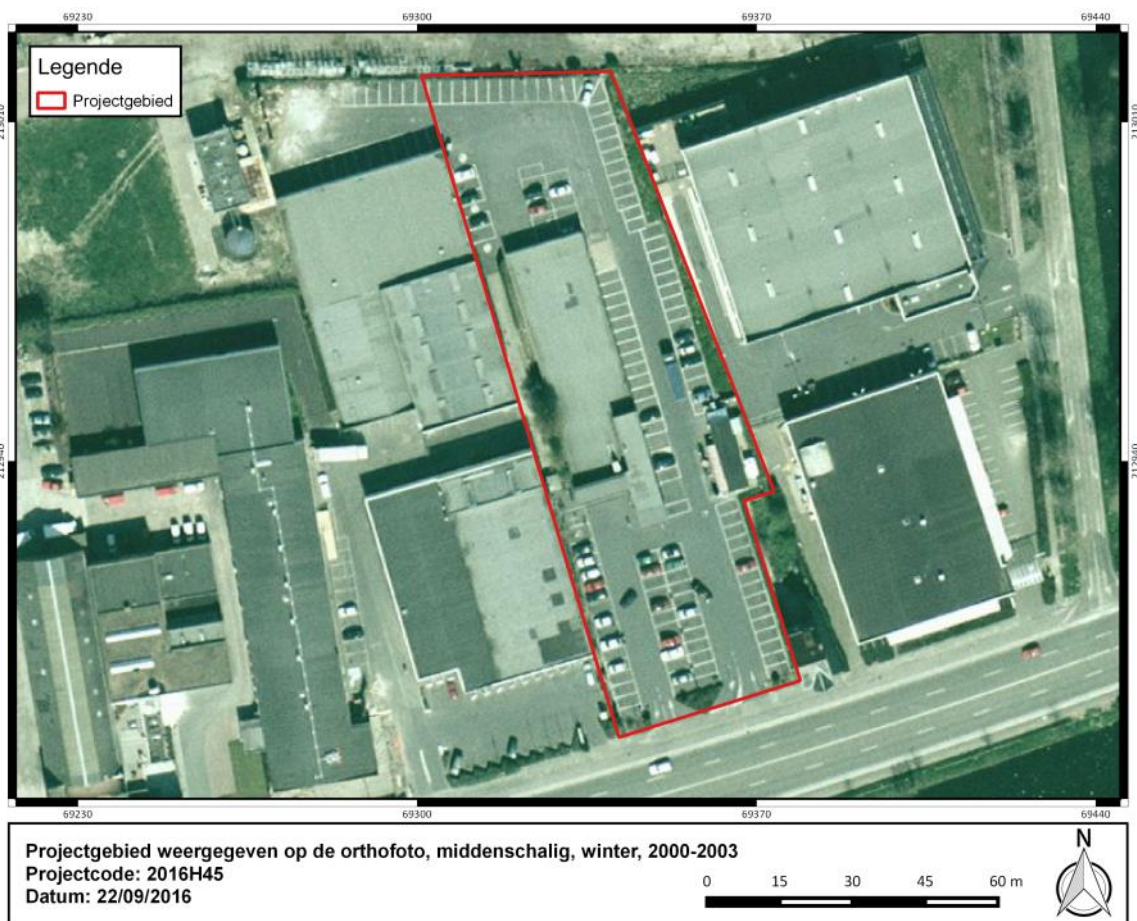
De orthofoto van 1971 toont geen bebouwing binnen het projectgebied. De locatie bestaat in 1971 uit grasland en bomen. Op de orthofoto 1979-1990 is er een duidelijke verharding van het onderzoeksterrein op te merken. Deze verharding bestaat uit een parkeerplaats en een gebouw. De bebouwing maakt weinig evolutie door vanaf 1979-1990. Het gebouw doet thans dienst als Aldi-supermarkt, Bon'Ap en Renmans.

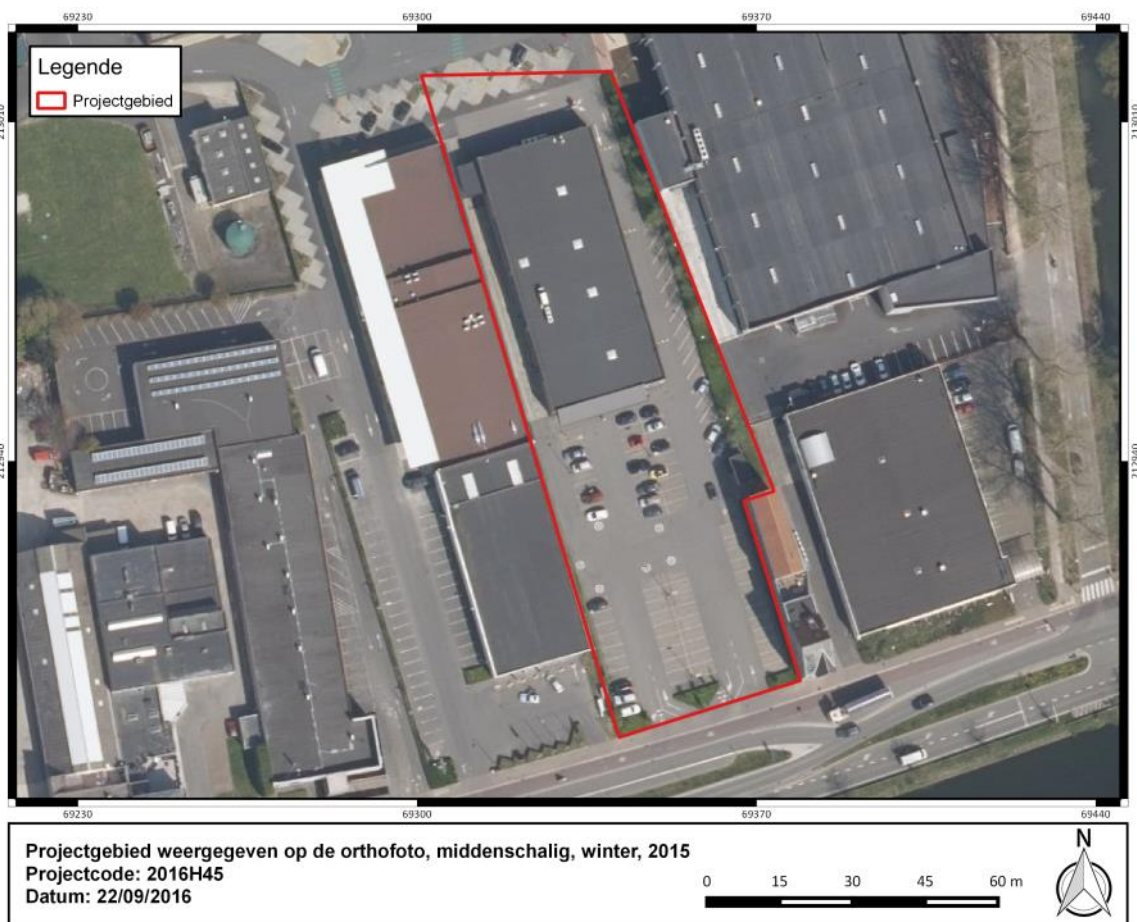
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

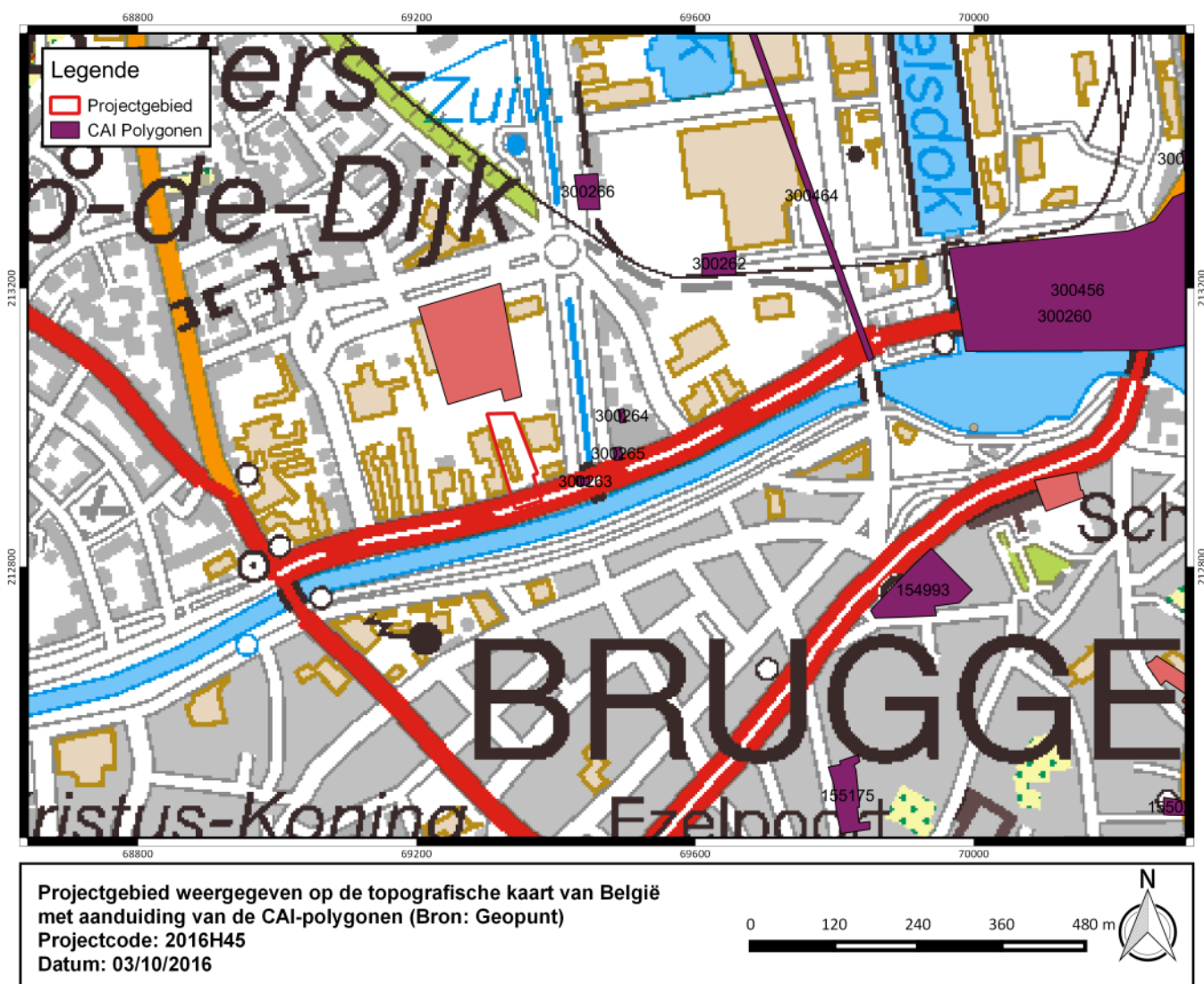
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt)

1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

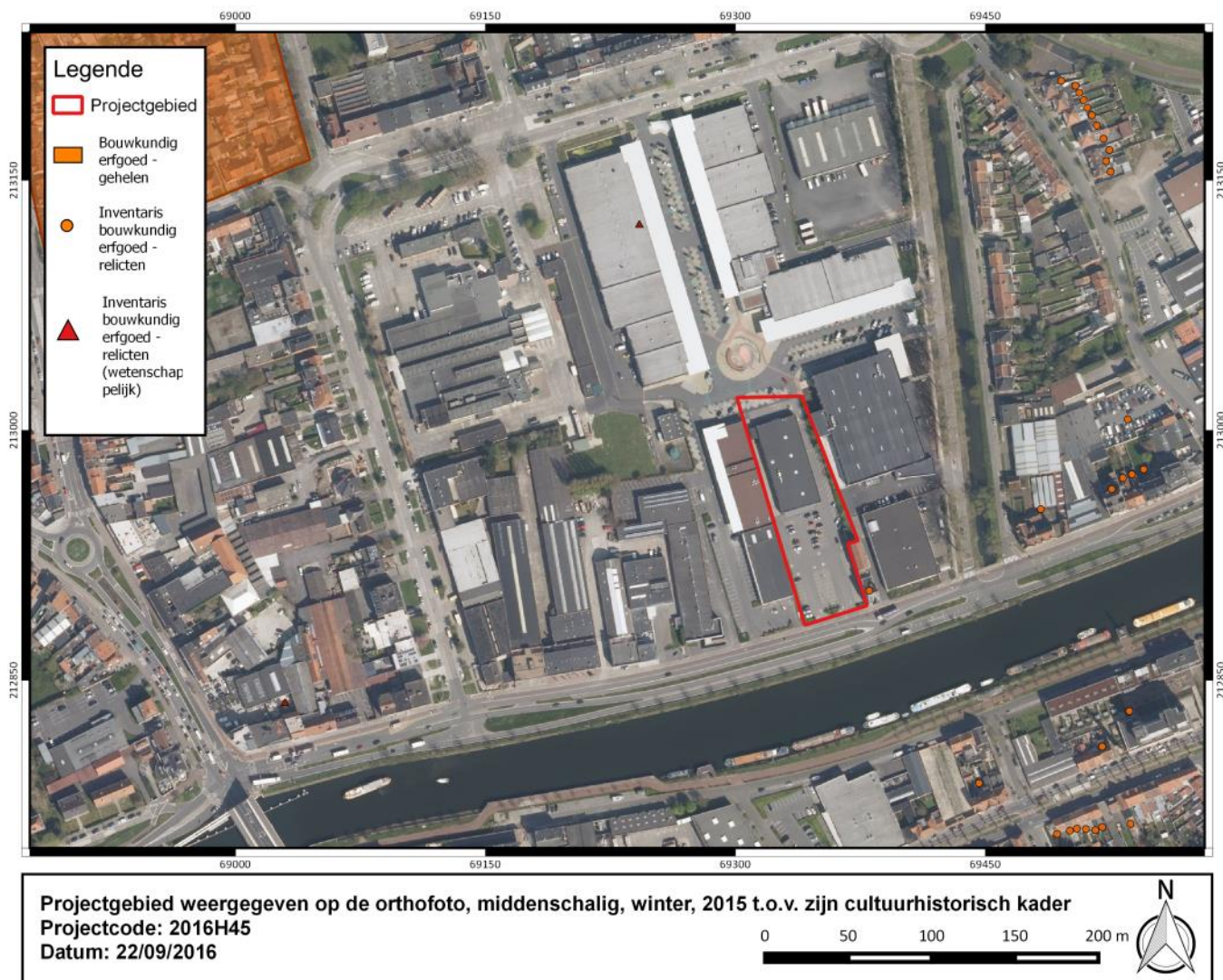

Tabel 5: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
300266	Kaartstudie: Onbepaalde structuur, verdwenen kasteelhofstede, 'het leengoed' of 'l'hermijte', nauwkeurigheid tot op 250 m, voor het eerst vermeld in 1567 en verdwenen bij de aanleg van de haven rond 1900. (Wintein, W. 1964, Uit de kaart van Koolkerke, in: Rond de Poldertorens, jg. VI, nr.3, p.90-93 + kaart)
300262	Kaartstudie: Onbepaalde structuur, verdwenen hofstede, nauwkeurigheid tot op 250 meter. Eerste vermelding in 1567 en verdwenen in 1900 met de aanleg van de haven. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart)
300464	Kaartstudie: Onbepaalde structuur, Lisseweegse Watergang, nauwkeurigheid tot op 15 meter. Geen datering. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart)

CAI nummer	Omschrijving
300456	Fort Lapin, nauwkeurigheid tot op 150 meter. Datering: Metaaltijden.
300260	Kaartstudie: Onbepaalde structuur, verdwenen molenhuis; Nauwkeurigheid tot op 250 meter. Vermeld in 1447, thans verdwenen. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart))
300263	Kaartstudie: De Monnikenspeie, nauwkeurigheid tot op 15 meter. Wordt vermeld in 1331, verdwenen met het verleggen van de Lisseweegse Vaart, bij het aanleggen van de Brugse Haven. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart))
300264	Kaartstudie: Verdwenen hofstede, nauwkeurigheid tot op 250 meter. Hofstede verdween na 1600, boomgaard bleef staan maar verdween bij de aanleg van de haven. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart))
300265	Afbeelding van Meedstoven, nauwkeurigheid tot op 250 meter. Ze stonden in de hoek van het Pannewegelken en de zijdelingen van de Lisseweegse Watergang. (Wintein, W. 1965, Kaart van oude gemeente koolkerke met een bijhorende historische schets tot 1850, in: Rond de Poldertorens, jg. VII, afl. 1, p. 1-41 (+ kaart))
154993	Controle van Werken (1980) Grondsporen uit de Middeleeuwen. Interpretatie is dat het hier gaat om het voormalig klooster van de Rijke Klaren Urbanisten met onder meer de begraafplaats en twee postmiddeleeuwse bakstenen waterputten. Nauwkeurigheid tot op 250 meter. De Witte, H. 1981: Stadskernonderzoek te Brugge (W.-VI.), Archeologia Mediaevalis 4, p.41.
155175	Controle van werken, (datum onbepaald). Nauwkeurigheid tot op 250 meter. Grondsporen van een beerput uit de late middeleeuwen. Fragmenten van kruikamforen afkomstig van het Iberisch Schiereiland uit de volle middeleeuwen. (Hillewaert. B.: Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.-VI.) Archaeologia Mediaevalis 16.1, p.58-61.)

1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 t.o.v. zijn cultuurhistorisch kader (Bron: Geopunt)

Ten zuiden van het projectgebied situeren zich tal van bouwkundige erfgoedrelictien. Het gaat hier voornamelijk om burgerhuizen. Juist buiten de locatie, in het zuidoosten, staat een bel-etagewoning van 1905 naar ontwerp van architect Josef Lantsoght (Brugge). Nu met verbouwde begane grond. Eclectische roodbakstenen gevel met gebruik van natuursteen voor de ornamentiek. Geveltop met houten beplanking.⁷ Ten noorden van het terrein staan de voormalige gebouwen van de Veemarkt, gebouwd in 1953-1954 naar ontwerp van architect Josef Lantsoght (Brugge). Gebouw is ontworpen als een volledig betonskelet, waarvan de hoofdstructuren werden geprefabriceerd. De verticale dragende elementen zijn vrij slanke kolommen waarop een dakconstructie uit geprefabriceerde voorgespannen betonliggers rust. Afgebroken in 2005.⁸ Ten noordwesten situeert zich een bouwkundig erfgoed-geheel.

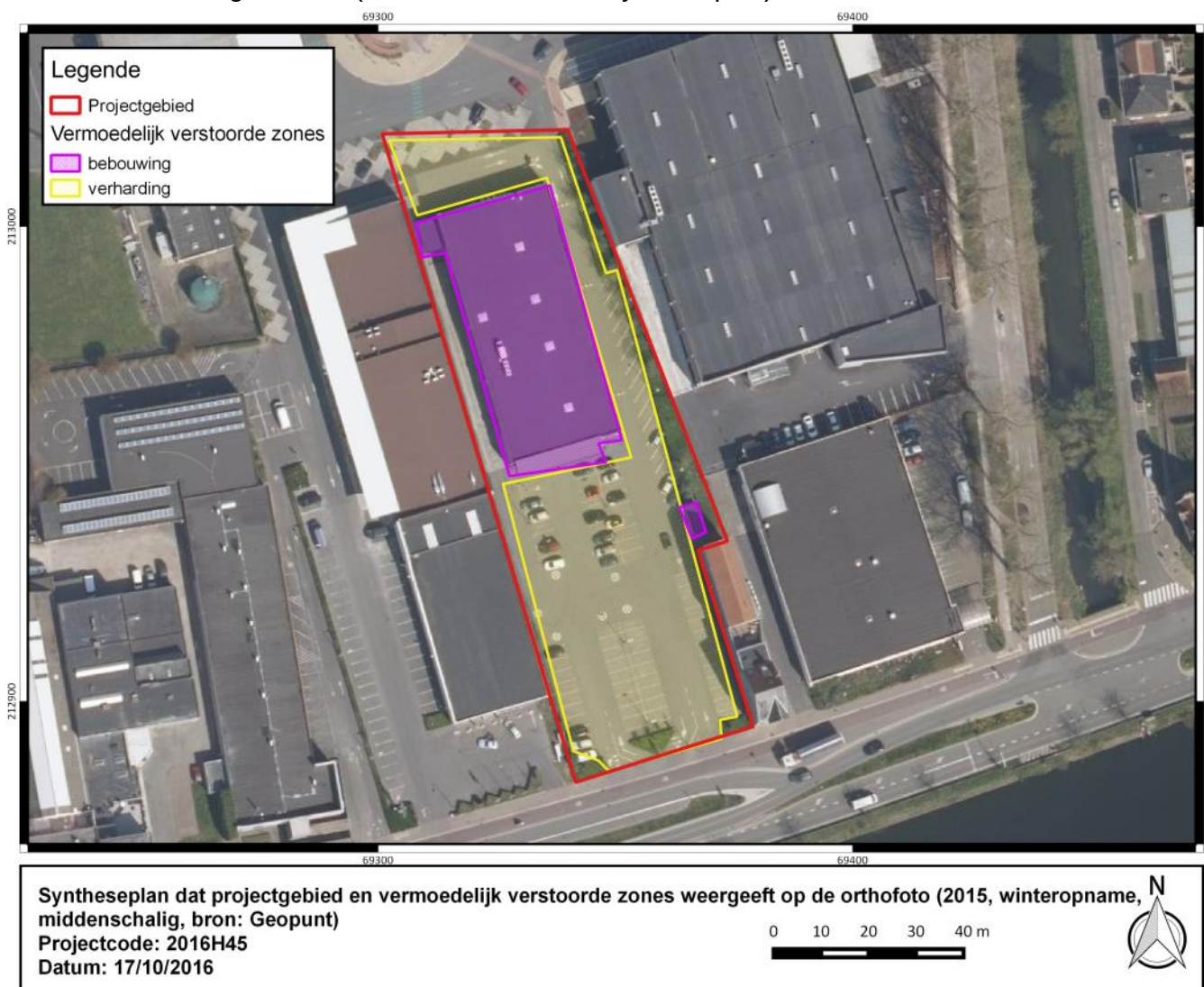
1.3 Conclusie en syntheseplan

Doel van dit bureauonderzoek is een inschatting maken van het archeologisch potentieel van het projectgebied binnen het landschappelijk en historisch kader en de impact van de geplande werken erop.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Burgerhuis van 1905, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/72059> (geraadpleegd op 22 september 2016)

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Gebouwen van de Veemarkt, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/57877> (geraadpleegd op 22 september 2016)

Het projectgebied is gelegen in het westelijk Brugs hinterland. Landschappelijk gezien bevindt het zich in de polderstreek, de bodem bestaat uit kreekruiggronden. Historisch en cartografisch onderzoek wijzen op een agrarische exploitatie van het plangebied tot in de 21e eeuw. Het archeologisch potentieel lijkt bescheiden. Heden is de projectlocatie ook integraal bebouwd en verhard. Vermoed wordt dat het bodemarchief sterk geroerd is (zie ook onderstaand syntheseplan).

Figuur 26: syntheseplan.

1.3.1 Tekstuele samenvatting t.a.v. gespecialiseerd publiek

In het kader van de geplande sloop en constructie van een nieuwbouw te Sint-Pieters, Brugge dient een archeologienota toegevoegd te worden aan de vergunningsaanvraag. Dit bureauonderzoek vormt hierin de eerste stap.

Het projectgebied is gelegen in het westelijk achterland van de stad Brugge. Landschappelijk gezien bevindt het zich in de polderstreek, de bodem bestaat uit kreekruiggronden. Historisch en cartografisch onderzoek tonen duidelijk aan dat het gebied een agrarisch karakter heeft tot in de 21e eeuw.

Verder wijzen de beschikbare archeologische indicatoren op een bescheiden archeologisch potentieel dat vooral in teken staat van agrarische exploitatie van de omgeving in de volle/late middeleeuwen.

Gelet op de huidige toestand van het terrein en het bescheiden archeologisch potentieel lijkt verder onderzoek weinig zinvol.

1.3.2 Tekstuele samenvatting t.a.v. niet gespecialiseerd publiek

Voor de sloop van de aanwezige bebouwing en de realisatie van een nieuwbouw moet een archeologienota opgemaakt worden. Het projectgebied is gelegen te Sint-Pieters, deelgemeente van de stad Brugge. Het terrein zelf is gelegen in de kustpolders. Op archeologisch vlak wijzen de beschikbare bronnen op landbouw in het verleden. In de buurt zijn in hoofdzaak enkele resten uit de volle en/of late middeleeuwen gekend. Aangezien het terrein al bebouwd en over de gehele oppervlakte verhard is, wordt er van uitgegaan dat de ondergrond sterk verstoord is, waardoor verder onderzoek niet nuttig is.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Jacobs P., Marechal R., De Ceukelaire M. en Sevens E. o.l.v. De Breuck W. en De Moor G., 1993. Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 13, Brugge. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 38p.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.